

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

Uplatnění neslyšících na trhu práce v Plzni

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Soňa Vasilevová

Sociální péče, obor Sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Hanzlíček

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 15. dubna 2014

.....
vlastnoruční podpis

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Miroslavu Hanzlíčkovi za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat Mgr. Šárce Káňové za vstřícnost a pomoc při získání potřebných informací a podkladů.

.....

vlastnoruční podpis

Obsah

OBSAH	5
ÚVOD	8
1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A CÍL PRÁCE	9
2 SURDOPEDIE	11
2.1 VÝSKYT SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ	13
2.2 PŘÍČINY SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ.....	13
2.3 DIAGNOSTIKA SLUCHOVÝCH VAD	14
2.4 KLASIFIKACE SLUCHOVÝCH VAD	14
2.4.1 Dělení podle doby vzniku.....	15
2.4.2 Dělení podle stupně postižení.....	15
2.4.3 Dělení podle místa vzniku.....	17
2.5 DŮSLEDKY SLUCHOVÝ VAD A PSYCHOSOCIÁLNÍ ASPEKTY	17
2.5.1 Důsledky sluchových vad.....	18
2.5.2 Psychosociální aspekty.....	18
2.6 KOMPENZAČNÍ POMŮCKY PRO NESLYŠÍCÍ	19
2.6.1 Tlumočnická služba.....	20
3 KOMUNIKAČNÍ SYSTÉMY NESLYŠÍCÍCH	22
3.1 ČESKÝ ZNAKOVÝ JAZYK	22
3.2 KOMUNIKAČNÍ SYSTÉMY VYCHÁZEJÍCÍ Z ČESKÉHO JAZYKA	22
3.2.1 Znakovaná čeština	23
3.2.2 Prstová abeceda	23
3.2.3 Vizualizace mluvené češtiny	23
3.2.3.1 Vnější a vnitřní podmínky odezírání	23
3.2.3.2 Stupně odezírání	24
3.2.3.3 Složky odezírání	24
3.2.3.4 Metody.....	25
3.2.4 Písemný záznam mluvené řeči.....	25
3.2.5 Lormova abeceda	25
3.2.6 Daktylografika	26

3.2.7 Braillovo písmo	26
3.2.8 Taktilní odezírání	26
3.2.9 Tadoma	26
4 ORGANIZACE SOUVISEJÍCÍ S NESLYŠÍCÍMI V PLZNI	27
4.1 ORGANIZACE PRO NESLYŠÍCÍ	27
4.1.1 SNN v ČR, Spolek neslyšících Plzeň	27
4.1.2 Plzeňská unie neslyšících	27
4.1.3 APPN	28
4.2 ORGANIZACE NESLYŠÍCÍCH	28
4.2.1 Sportovní klub neslyšících plzeň	28
4.2.2 Český svaz neslyšících sportovců	28
4.2.3 Kavárna Pierot Café	29
5 HISTORIE A SOUČASNOST VZDĚLÁVÁNÍ NESLYŠÍCÍCH	30
5.1 OD ANTIKY PO RENESANCI	30
5.2 16. STOLETÍ	30
5.3 17. STOLETÍ	31
5.4 PRVNÍ ŠKOLY PRO NESLYŠÍCÍ	31
5.5 SOUČASNÉ VZDĚLÁVÁNÍ NESLYŠÍCÍCH	32
5.5.1 Přehled škol pro neslyšící v ČR	32
5.5.2 Přehled škol pro neslyšící v Plzni	33
5.6 STUPNĚ VZDĚLÁVÁNÍ	33
5.6.1 Mateřské školy	34
5.6.2 Primární vzdělávání	34
5.6.3 Sekundární vzdělávání	34
5.6.4 Terciární vzdělávání	35
5.7 SHRNUŤÍ: ÚROVEŇ VZDĚLÁNÍ NESLYŠÍCÍCH	36
6 ZAMĚSTNÁVÁNÍ OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	37
6.1 ZAMĚSTNÁVÁNÍ NESLYŠÍCÍCH	38
6.2 SITUACE NA TRHU PRÁCE PŘI ZAMĚSTNÁVÁNÍ NESLYŠÍCÍCH Z POHLEDU ÚP ČR - KRAJSKÁ POBOČKA V PLZNI	39
PRAKTICKÁ ČÁST	41
7 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	41

7.1 FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU, CÍLE A STANOVENÍ HYPOTÉZ	41
7.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉ METODY	42
7.3 ROLE VÝZKUMNÍKA	42
7.4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO SOUBORU	43
7.5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	43
ZÁVĚR.....	56
RESUMÉ.....	57
SUMMARY	58
SEZNAM GRAFŮ.....	59
POUŽITÉ ZDROJE.....	60
PŘÍLOHY.....	I

Úvod

V této práci se autorka rozhodla zabývat užší skupinou osob s postižením a to konkrétně neslyšícími. Rozhodla se tak, jelikož má v rodině dva neslyšící a oba si zkusili na několik let být bez práce. Samozřejmě pracovat chtěli, ale nikdo jim práci nedal a důvodem bylo právě jejich omezení. Pro jedince bez postižení je ztráta zaměstnání náročná životní situace. Neslyšící tuto situaci snášejí ještě hůř. V této bakalářské práci je snahou poukázat na to, proč tomu tak je.

V dnešní době je nezaměstnanost poměrně vysoká a úřadům práce přibývá stále více klientů. V této náročné životní situaci jsou různé šance na nové zaměstnání. Na úřadech, u neziskových organizací a dnes již dokonce i v literatuře se objevuje snaha o zaměstnávání zdravotně postižených osob, ale konkrétně o problému zaměstnávání sluchově postižených osob se málokdo něco doví. Je to málo diskutované téma, které je potřeba řešit.

V teoretické části autorka seznamuje čtenáře s vadami sluchu, komunikačními prostředky a současným trhem práce. Autorka se v bakalářské práci zmiňuje o zaměstnávání lidí se zdravotním postižením. Zásadním zdrojem pro realizaci výzkumného šetření je dotazník a jako tudíž výzkumnou metodou je kvantitativní výzkum.

1 Vymezení výzkumného problému a cíl práce

Lidé se sluchovým postižením jsou schopni sebereflexe (Potměšil, 2007). Aby se tito lidé mohli seberealizovat, potřebují v dospělosti lásku a takové zaměstnání, které je bude naplňovat. Tuto skutečnost si mnoho osob neuvědomuje a bere nezaměstnanost u takto postižených osob na lehkou váhu. Je nasnadě vyvodit, že pokud zdravotně postižení lidé nedostanou šanci pracovat, nedostanou šanci žít smysluplný život.

Práci potřebuje každý, ale intaktní společnost má více možností a příležitostí, než lidé, kteří jsou menšina a mají k dispozici studovat jen určité obory. Situace se stále lepší a již od devadesátých let začaly vznikat nové instituce, které poskytují lidem s tímto handicapem pestřejší výběr studijních oborů. Nyní se tak lidé se sluchovým postižením mohou vyučit kuchaři, švadlenami, truhláři... (Hudáková, 2005). Existuje zajisté více faktorů, které ztěžují neslyšícím najít zaměstnání. „Narůstající nezaměstnanost osob se zdravotním postižením je způsobena nedostatkem vhodných pracovních míst a nezájmem zaměstnavatelů zaměstnávat tyto osoby“ (Tkadlčíková, 2009).

Je tedy zřejmé, že nezaměstnanost zdravotně postižených lidí je poměrně vysoká. Autorka vidí problém v tom, že lidé s postižením studují obor, který zaměstnavatelé nepotřebují, jelikož je pracovní trh těmito obory přehlcen. Řešením této situace může být podnikání těchto osob nebo teleworking. Dalším řešením je větší spolupráce státních a soukromých institucí, zapsaných spolků a zapsaných ústavů (Tkadlčíková, 2009).

Zásadním zdrojem pro realizaci výzkumného šetření bude dotazník. V práci bude použit kvantitativní výzkum.

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo analyzovat situaci neslyšících na trhu práce v Plzni.

K hlavnímu cíli si autorka stanovila i 3 dílčí výzkumné cíle, které zní takto: podat informace o tom, jaké obory neslyšící z Plzně a okolí vystudovali a zda našli zaměstnání ve svém oboru. Porovnat, zda mají větší šanci sehnat zaměstnání v Plzni neslyšící ženy nebo muži. Zjistit, zda jsou neslyšící ochotni kvůli zaměstnání dojíždět.

2 Surdopedie

Autorka se rozhodla zařadit tuto kapitolu do bakalářské práce, jelikož seznamuje čtenáře se základními aspekty sluchového postižení. Sluchovým postižením, a vším, co se ho týká, se zabývá surdopedie. Surdopedie je disciplína, která zahrnuje a zabývá se výchovou, vzděláváním a rozvojem osob se sluchovým postižením. Existuje několik hledisek podle Hrubého (1997), jak společnost pojmá osoby se sluchovým postižením. Z medicínského hlediska je sluchovým postižením každá porucha funkce sluchového orgánu. Sociokulturní pojetí rozlišuje sluchové postižení podle toho, jak na sebe jedinec nahlíží. Mnozí totiž nechtějí být stigmatizováni nálepkou postižený a spíše na sebe nahlíží jako na součást jiné kulturní a jazykové menšiny.

Tento fakt začíná vnímat i společnost, jelikož se ukazuje, že okolí začíná k Neslyšícím¹ přistupovat jako k osobám s odlišnou kulturou a jazykem. Na Neslyšící v současnosti není příliš nahlíženo jako na osoby se zdravotním postižením ve srovnání s ostatními zdravotními postiženími. „*Mnoho neslyšících sebe sama nevnímá jako trpící a postižené, ale jako jedinečné bytosti, rovnocenné se slyšícími*“ (Procházková, Vysuček, 2001 in Horáková, 2012, str. 110). Svoji hrdost dávají najevo tím, že svoji jazykovou a kulturní menšinu nazývají Neslyšící. Neslyšící mají charakteristiku menšinu z toho důvodu, že se sami cítí být menšinou, uzavírají sňatky uvnitř této minority a jsou jako členové této minority diskriminováni. Jako členové minority mají Neslyšící společné cíle, hodnoty, jednání a zvyklosti. První podnět ke vzniku této kultury nastal v USA mezi 60. a 70. lety 20. století, kdy američtí lingvisté započali výzkumy znakového jazyka (Horáková, 2012).

20. století přineslo díky výzkumům různé pohledy na zdravotní postižení. Jedním takovým pohledem byl Americký kulturně a občansko-právní proud, který silně

¹ Ve slově Neslyšící se píše velké písmeno, jelikož jde o označení jazykové a kulturní menšiny nikoliv o zdravotní postižení

ovlivňovala současná politická situace. Snahou odborníků bylo určit, co znamená být zdravotně postiženým. Výzkumy se soustředily na zkušenost se zdravotním postižením a zabývaly se otázkami, zda jde o minoritu, stigmatizovanou skupinu, jak ovlivňuje jejich identitu gender, kultura či barva kůže apod. Další proud vznikl ve Velké Británii, který zkoumal vztah mezi společností a politikou. Smyslem Britského sociálně-politického proudu bylo propojit osobní život s tím politickým. Snahou odborníků byla sociální změna. Zásadní význam pro práva zdravotně postižených má Deklarace práv zdravotně postižených, Charta pro osmdesátá léta, Amsterodamská smlouva a Madridská deklarace (Novosad, 2011). *„Za aktuálně nejvýznamnější lze považovat Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením (OSN, 2006; ČR, 2009), která navazuje na Standardní pravidla a její prioritou je dostupnost lidských a občanských práv i veřejných zdrojů pro všechny“* (Novosad, 2011, str. 100). Snahy angloamerických zemí, Skandinávie, Kanady a Austrálie o zkoumání života osob se zdravotním postižením neboli disability studies, se během několika let dostaly až k nám (Novosad, 2011).

Autorka považuje výzkumy a dokumenty pro zdravotně postižené v zahraničí za důležité, jelikož ovlivnily pojetí zdravotně postižených v ČR. Například výzkum lingvistů v USA výrazně ovlivnil Neslyšící ve svém vnímání sebe sama a chtěly, aby jejich kultura byla uznána jako menšina. Odlišný jazyk a komunikace jsou základními znaky kultury. Do komunity Neslyšících patří osoby s určitou ztrátou sluchu - neslyšící od narození nebo ztratili sluch před vývojem řeči, osoby s úplnou či praktickou hluchotou a osoby těžce nedoslýchavé, členové se aktivně podílejí na věcech spojených s činností komunity, rozumí Znakovému jazyku a angažují se na společenském životě komunity. Pravidla pro přijetí do komunity jsou různá. Někdy se může stát členem komunity i člověk slyšící (například slyšící děti neslyšících rodičů). Dalším dominantním atributem kultury Neslyšících je mnoho volnočasových aktivit a společenských akcí, zakládají kluby a spolky a dokonce organizují Miss České republiky. V souvislosti s vysokoškolským oborem na JAMU má Česká republika své neslyšící herce, kteří se

angažují v Divadle Neslyšících. Neslyšící mají i svoje časopisy. Přes 30 let je u nás vydáván Gong, dále pak časopis pro neslyšící o neslyšících a Info Zpravodaj. Od roku 2009 je možné sledovat televizní internet pro děti a mládež „WEBlik“, který neslyšící informuje ve Znakovém jazyce o okolním světě. Od září roku 2013 probíhá tlumočení zpráv na TV Zak (financováno Odborem sociálních služeb Magistrátu města Plzeň) a to vždy v sobotu a v neděli v repríze.

K mezinárodnímu setkání neslyšících dochází v rámci Deaflympiády, divadelních festivalů a mezinárodní konference DeafWay. Tato konference neprobíhá pravidelně, zatím se uskutečnila dvakrát od roku 1989 a to ve Washingtonu D. C. Mezinárodní akce pomáhají Neslyšícím poznat jiné kultury a zároveň si uvědomit vlastní identitu. K tomuto účelu se však musí umět Neslyšící mezi sebou dorozumět, a proto si mezi sebou stanovují takový komunikační systém, aby mu všichni rozuměli (Horáková, 2012).

2.1 Výskyt sluchového postižení

Podle světové zdravotnické organizace WHO bylo v roce 2005 na světě 278 miliónů osob se středně těžkým až těžkým sluchovým postižením. Na základě výroby sluchadel se odhaduje počet osob se sluchovým postižením na 500 miliónů a do roku 2015 by měl počet těchto osob stoupnout na 700 miliónů (Horáková, 2012). V České republice žije přibližně 500 tisíc osob se sluchovým postižením. Většinou jde však o osoby se sluchovým postižením, u nichž došlo ke sluchové ztrátě v důsledku vyššího věku (Grant Visitor/práce, 2014). Ze sluchových postižení je nejčastější nedoslýchavost (Horáková, 2012).

2.2 Příčiny sluchového postižení

V současné době existuje 30 genů, které zodpovídají za ztrátu sluchu. Nejčastější kombinace genu nastává, kdy oba rodiče slyší, ale nesou si v sobě jeden gen způsobující ztrátu sluchu. Vady způsobené mutací genu jsou vady vrozené. V období

těhotenství matky, prenatálním období, mohou na plod působit negativní vlivy, které mohou způsobit poškození sluchu. V perinatálním období, neboli při porodu, může dojít k poruše sluchového orgánu v důsledku nízké porodní váhy, otravy krve, rozdílnému Rh faktoru u matky a dítěte, dlouhotrvající porod a nedostatek kyslíku, dušení plodu (Lejska, 2003 in Horáková, 2012).

Získané vady jsou rozděleny v souvislosti s vývojem řeči. Přibližně do šesti let života dítěte dochází k ukončení vývoje řeči. V tomto období dochází ke ztrátě sluchu z důvodu onemocnění dítěte infekční chorobou. Dále může dojít k poškození v důsledku úrazu hlavy či po traumatu. Po ukončení vývoje řeči dochází ke sluchovému postižení například kvůli nadměrnému a dlouhodobému vystavení hlasitého zvuku, traumatu, hormonálním a metabolickým změnám (Lejska, 2003 in Horáková, 2012).

2.3 Diagnostika sluchových vad

Pediatr provádí zkoušku sluchu za pomoci pískacích hraček a to u všech dětí ve 3 měsících, v 9-12 měsících, ve 3 letech a před nástupem školní docházky. Mimo tato období provádí lékař vyšetření pouze na podnět rodičů či učitele. Před samotným vyšetřením lékař zjišťuje rodinou a osobní anamnézu a provádí otoskopii, což je vyšetření zevního ucha a bubínku. Audiometrii u dětí (např. u dětí, které mají neslyšící rodiče) provádí foniatr. Lékař zkouší sluch dítěte buď pomocí audiometru², nebo zkouší reakci dítěte na zvuk (Horáková, 2012).

2.4 Klasifikace sluchových vad

Autorka se rozhodla do své práce zařadit kapitolu o sluchových vadách a to za účelem, aby si čtenář uvědomil rozdíly mezi stupni sluchového postižení a uvědomil si, co znamená být neslyšícím. Zároveň čtenář může porovnat sluchové vady mezi sebou. Tato kapitola seznamuje čtenáře se všemi sluchovými vadami. Čtenář se dozví o tom,

² Audiometr je přístroj, kterým lékař zjistí u pacienta intenzitu sluchu

jak se rozdělují sluchové vady a o tom, co jednotlivé vady znamenají. Sluchové vady se dělí z několika hledisek a to podle doby vzniku, stupně postižení a podle místa vzniku. Někteří autoři používají vlastní dělení sluchových vad. Například Sovák se zmiňuje o hypakuzii³, anakuzii⁴, schizakuzii⁵, diakuzii⁶ a hyperakuzii⁷ (Potměšil, 2003).

2.4.1 Dělení podle doby vzniku

Podle doby vzniku dělíme sluchové vady na vrozené a získané. Vrozené vady vznikají v důsledku dědičnosti, poškozením plodu nebo vadu způsobí matka svojí nemocí, výskytem v toxikovaném prostředí či nevhodným stylem. Mezi nejnebezpečnější nemoci matky v období těhotenství se řadí zarděnky a spalničky. V perinatálním období je rizikový protahovaný porod, nízká porodní hmotnost dítěte, rozdílný Rh faktor (vlastnost krve) dítěte a matky nebo poporodní žloutenka. Získané vady vznikají až po narození neboli v postnatálním období. U získaných vad je rozhodující, zda k vadě došlo v prelingválním či postlingválním období. Jinými slovy, zda k poruše došlo před, nebo po vytvoření řeči. Kolem pátého roku dítěte přechází nelingvální období v postlingvální (Potměšil, 2003).

2.4.2 Dělení podle stupně postižení

Sluchové vady se podle stupně postižení dělí na ohluchlost, hluchotu, zbytky sluchu a nedoslýchavost. Ohluchlost je těžká nebo úplná ztráta sluchu, ke kterému dochází v období, kdy je vývoj mluvené řeči dokončen nebo jedinec utrpěl ztrátu

³ Značné snížení sluchu

⁴ Ztráta slyšení-hluchota

⁵ Rozštěpení sluchu

⁶ Deformované sluchové vnímání

⁷ Patologicky zvýšené vnímání sluchu

sluchu v období, kdy již řeč používal jako svůj komunikační nástroj. Při ohluchlosti jedinec o řeč nepřichází, ale jeho projev postupně ztrácí formální úroveň a nerozšiřuje si takovým tempem slovní zásobu. Logopedickým cílem je tudíž udržet slovní zásobu a formální úroveň řeči. Důležitá je podpora jedince v odezírání, a aby jedinec uměl pohotově komunikovat. Na rozdíl od ostatních vad je v tomto případě řeč neporušena. Jazyk zůstává na úrovni před ohluchnutím. Další rozvoj řeči je individuální, jelikož záleží na kognitivních schopnostech jedince (Potměšil, 2003).

Úplná hluchota, ke které dojde před vytvořením řeči, je jediné zdravotní postižení, které způsobuje to, že se člověk stává členem kulturní a jazykové menšiny. Světová zdravotnická organizace definuje jako neslyšícího toho člověka, který ani s největším zesílením neslyší zvuk. Právní definice hluchoty neexistuje a to lze považovat za důkaz toho, jak málo jsou chápány problémy okolo sluchového postižení. Ať už je to jakkoliv, neslyšících je velice málo (Hrubý, 1997).

Hluchota bývá často vrozená, ale v některých případech je získána v časném věku. Logopedická péče je jedna z možností, jak jedince pozitivně ovlivnit při výchově k mluvené řeči. Lidé postižení hluchotou mohou využívat kochleární implantát⁸, který má spolu s bilingválním systémem⁹ velký význam pro výchovu a vzdělávání sluchově postižených (Potměšil, 2003).

„Zbytky sluchu – je termín, který se používá pro postižení jedince s neúplnou ztrátou sluchu ať vrozenou, či získanou, ale zpravidla spojenou s absencí mluvené řeči nebo retardací ve vývoji mluvené řeči“ (Potměšil, 2003, str. 20).

Nedoslýchavost může být vrozená či získaná vada sluchu. Nedoslýchavost má vliv na omezený nebo opožděný vývoj řeči. Sovák dále rozlišuje velmi těžkou nedoslýchavost, těžkou nedoslýchavost, střední nedoslýchavost a lehkou

⁸ Kompenzační pomůcka, která se vkládá do vnitřního ucha a nahrazuje funkci šneka-kochley (Wikipedie, 2014).

⁹ Jedinec se učí znakový i český jazyk. (Doskočilová, 2005)

nedoslýchavost. Člověk s velmi těžkou nedoslýchavostí slyší zvuk zdeformovaně a to pouze s těsné blízkosti. Sluchová ztráta je 71 dB až 90 dB. Mluvená řeč je agramatická a slovní zásoba chudá. Tato úroveň slyšení nedostačuje na možnost běžné komunikace. Těžká nedoslýchavost také neumožňuje jedinci efektivně komunikovat s okolím, jelikož slyší zvuk do jednoho metru od ucha. Sluchová ztráta je v tomto případě 56 dB až 70 dB. Střední nedoslýchavost umožňuje jedinci slyšet zvuk od jednoho do tří metrů od ucha. Sluchová ztráta činí od 41 dB do 55 dB. V tomto případě také může nastat problém v komunikaci s okolím. Lehká nedoslýchavost je postižení, které nezpůsobuje tak velké nepříjemnosti. Schopnost běžně komunikovat s okolím je více méně ohrožena pouze v případě, že by mluvící šeptal. Sluchová ztráta je 26 dB až 40 dB. Normální sluchová ztráta je od 0 dB do 25 dB (Potměšil, 2003).

2.4.3 Dělení podle místa vzniku

Z fyziologického hlediska dělíme vady sluchu na vady převodní, percepční a smíšené. V případě převodní vady je postiženo především slyšení hlubokých tónů. Postiženému unikají hluboce pronášené koncovky. Jde o kvantitativní poruchu, jelikož jedinec umí rozlišit jednotlivé hlásky, ale špatně slyší. Převodní vadu lze kompenzovat sluchovými pomůckami nebo ji odstranit operativně. Vrozenou převodní vadou je například deformita vnějšího či středního ucha. Jedinec trpící percepční vadou slyší špatně vysoké tóny. V tomto případě se jedná o kvalitativní poruchu, jelikož slyšená řeč je deformovaná. Jedinec špatně rozumí. Ke smíšeným vadám dochází při kombinaci převodní i percepční složky. Jedinec špatně slyší i rozumí (Cvachová, 2010).

2.5 Důsledky sluchových vad a psychosociální aspekty

Tato kapitola seznamuje čtenáře s dopadem sluchových vad na osobní a společenský život neslyšících. Kapitola pomáhá čtenáři lépe porozumět tomu, proč mohou neslyšící hůře psychicky snášet ztrátu zaměstnání. Autorka se snaží poukázat na komunikační bariéru, která může způsobovat izolaci a nejistotu neslyšících a tudíž

ztížené podmínky pro hledání nového zaměstnání. Cílem této kapitoly umět se vcítit do situace neslyšícího a zamyslet se nad přístupem k těmto lidem.

2.5.1 Důsledky sluchových vad

Neslyšící mají menší slovní zásobu, špatnou gramatiku a chybí jim různé představy. Dochází u nich k sociální izolaci, ke změně charakteru, vůli i emoce, myšlení se utváří v oblasti konkrétních jevů a mluva je deformovaná (Potměšil, 2003).

2.5.2 Psychosociální aspekty

Neslyšící jsou menšina a mají i svůj jazyk. Většina slyšících si proto myslí, že se sluchově postižení musí v komunikaci přizpůsobit nám. Ve skutečnosti by se ale měli snažit obě strany a je jen dobrou vůlí neslyšících, že se snaží odezírat a dorozumívat se s námi tak, abychom nemuseli umět znakovou řeč. Podle Věry Strnadové neslyšící blufují. Blufování uskutečňují v komunikaci se slyšícími, když chtějí mít pocit, že všemu, co jim říkáme, rozumí. Kývají hlavou na souhlas, ale přitom neví, o čem je řeč. Nechtějí si přiznat, že nestíhají odezírat, protože mají pocit, že se od nás oddalují a tím se stávají ještě více sami. I když je neslyšící mezi zdravými lidmi, připadá si sám. Věra Strnadová píše, že slyšící o něčem diskutují a ona se zeptá, o čem mluví, tak oni jen mávnou rukou, odbudou ji nebo jen stručně shrnou téma. Tím si připadá neslyšící odstrčen a opět sám. Neslyšící nechtějí být sami, jelikož ztráta zvukové kulisy jim způsobuje pocit nejistoty a nebezpečí. Tito lidé si bojí dělat řidičský průkaz, jezdit na kole nebo plavat. Ale je to samozřejmě individuální. Neslyšící jsou okolím často přehlíženi a neakceptováni. Všechno tohle má vliv i na zaměstnání neslyšících. Kvůli svému handicapu je mnoho zaměstnání naprosto vyloučeno. Neslyšící chtějí nejraději pracovat pod zaměstnavatelem, který už nějakého sluchově hendikepovaného člověka zaměstnává. Jak již autorka zmínila v kapitole Surdopedie, v současné době je snahou, aby se život osob se sluchovým postižením příliš nelišil od života slyšících. Neslyšící samozřejmě také žijí kulturním životem jako slyšící okolí, chodí na divadelní

představení pro neslyšící, neslyšící děti jezdí na tábory, jsou pro ně pořádány různé společenské akce (Strnadová, 1998).

2.6 Kompenzační pomůcky pro neslyšící

Kompenzační pomůcky jsou velmi důležité pro osoby se sluchovým postižením, aby mohly kvalitněji žít každodenní život. Pomůcky pro sluchově postižené jsou důležité i pro hledání zaměstnání, jelikož prostřednictvím titulků může osoba se sluchovou vadou, konkrétně neslyšící, vnímat média a díky tlumočnickovi se lépe porozumět u pohovoru.

Kompenzačních pomůcek pro osoby se sluchovým postižením je mnoho, jelikož se dá pracovat se zbylým sluchem. V Plzni je v současné době firma Anticer s r.o., která půjčuje a prodává kompenzační pomůcky osobám se sluchovým postižením (Lorm, 2013).

MPSV poskytuje příspěvek pouze na některé zvláštní pomůcky pro sluchově postižené. Podle Vyhlášky č. 388/2011 Sb. se jedná o signalizaci bytového zvonku (včetně instalace), signalizaci domovního zvonku (včetně instalace), signalizaci pláče dítěte (včetně instalace) a speciální programové vybavení pro edukaci a reedukaci sluchu umožňující nácvik mluvení, odezírání nebo mluvené řeči (Drábek, 2011).

Příspěvek na zvláštní pomůcku je přiznán osobám, které mají těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí, těžké sluchové postižení nebo těžké zrakové postižení. Výše příspěvku se odvíjí od ceny pomůcky. Pokud je její pořizovací cena nižší než 24 000 Kč, žadatel se finančně podílí na 10 % z celkové částky, ale nejméně musí zaplatit 1 000 Kč. V případě, že je pořizovací cena kompenzační pomůcky větší než 24 000 Kč, žadatel platí 10 % jako spoluúčast na koupi. Prokáže-li žadatel, že nemá dostatek finančních prostředků, aby zaplatil 10 % z celkové částky na pomůcku, úřad práce posoudí částku nižší. Minimální spoluúčast je však 1 000 Kč. Maximální výše

příspěvku je 350 000 Kč a 400 000 Kč na pokrytí nákladů schodišťové plošiny. Součet příspěvků pro jednu osobu během dvou měsíců nesmí přesahovat 800 000 Kč a 850 000 Kč v případě příspěvku na schodišťové plošiny (MPSV, 2012).

V souvislosti s telefony by autorka ráda zmínila, že v současné době poskytují operátoři O2 speciální služby pro neslyšící. Operátoři pomáhají neslyšícímu vyřizovat jeho záležitosti přes telefon. Jde například o komunikaci neslyšícího zákazníka s úřady, s lékařem, s obchodníky, vyhledávají potřebná telefonní čísla a předávají osobní vzkazy. Tato služba je poskytována zcela zdarma a nesouvisí s tím, jakého operátora klient má (O2, 2010).

2.6.1 Tlumočnická služba

Tlumočnická služba je pro neslyšící nedílnou součástí jejich života. Pro osoby se sluchovým postižením je velmi stresující neúspěšně komunikovat se slyšícím okolím. Aby byly osoby se sluchovým postižením ušetřeny těchto obav, využívají služeb tlumočnicka, který je doprovází při zařizování osobních záležitostí, například u doktora. Tlumočnick by se měl snažit o to, aby neinterpretoval svoje myšlenky, ale pouze překládal co nejpřesněji sdělení sluchově postiženého. Čeňková (2008 in Horáková, 2012) chápe tlumočení jako dorozumívání se mezi různými kulturami a jazyky. Komunikace mezi neslyšícím a slyšícím probíhá zprostředkovaně přes tlumočnicka, načež se vytváří komunikační trojúhelník mezi účastníky dorozumívání. Při komunikaci by neslyšící měl vidět na tlumočnicka i slyšícího. V momentě kdy slyšící mluví, tlumočnick souběžně překládá, co mluvčí říká a to v přítomnosti neslyšícího. Neslyšící tak může zároveň sledovat tlumočnicka i mluvčího. Je možné tlumočit i se zpožděním, tedy poté, co mluvčí dokončí větu. V tomto případě se jedná o tlumočení konsekutivní (následné). Tohoto typu tlumočení se využívá v případě dlouhého tlumočení, když je třeba tuto službu poskytnout neznámému klientovi nebo klientovi, který má specifické komunikační potřeby. Tlumočení probíhá ve třech fázích. Tlumočnick si nejprve vyslechne informaci mluvčího, poté ji zpracuje a následně interpretuje informaci

neslyšícímu ve Znakovém jazyce. Při interpretaci je důležité, aby tlumočnický znal kulturu neslyšícího, aby mohl lépe pochopit souvislosti během komunikace. Tlumočnický, jakožto profesionál, by měl být empatický a přistupovat ke klientovi s respektem. Tlumočnický by měl mít také organizační schopnost a to z důvodu plánování schůzek. Spolehlivost a dochvilnost patří k profilu profesionálního tlumočnický. Existuje Etický kodex tlumočnický znakového jazyka, který upravuje práva a povinnosti tlumočnický. Podle Zákona o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 384/2008 Sb. mají neslyšící a hluchoslepé osoby nárok na bezplatnou službu tlumočnický dostanou-li se do komunikační bariérové situace, což je například při návštěvě lékaře. Dle Zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. je Tlumočnická služba poskytována v rámci sociální prevence. Podle Horákové (2008) je největším poskytovatelem tlumočnický služby v ČR Centrum zprostředkování tlumočnický pro neslyšící zřízené Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel (ASNEP).

„Centrum klientům nabízí:

- 1. tlumočnický znakového jazyka,*
- 2. transliterátory znakované češtiny,*
- 3. vizualizátory mluvené češtiny (artikulační tlumočnický),*
- 4. tlumočnický pro hluchoslepé klienty“ (Horáková, 2012, str. 119).*

Cílovou skupinou tohoto Centra jsou osoby neslyšící a nedoslýchavé, které při komunikaci používají především znakový jazyk nebo znakovanou češtinu, osoby ohluchlé a nedoslýchavé používající k dorozumívání mluvení, odezírání a psaný projev, hluchoslepi lidé se svým specifickým způsobem dorozumívání a osoby, které poskytují tlumočnickou službu (Horáková, 2012).

3 Komunikační systémy neslyšících

Autorka této práce je přesvědčena o tom, že kapitola o komunikaci neslyšících má v této práci své opodstatněné místo. Komunikace je důležitá pro práci kvůli pracovnímu pohovoru, komunikaci na pracovišti, sdělení svých názorů a potřeb apod. Neslyšící se nepotřebují dorozumět jen mezi sebou, ale hlavně se slyšícím okolím. Autorka uvádí komunikační systémy dorozumívání podle Zákona o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 384/2008 Sb. Z komunikačních systémů je nejpodrobněji popsáno odezírání. Kvůli vlastnímu jazyku, způsobu dorozumívání, se z Neslyšících stává kulturní a společenská menšina.

3.1 Český znakový jazyk

Je to plnohodnotný jazyk, který nemá s češtinou nic společného, má vlastní dokonalou gramatiku, které nic nechybí a která zaručuje, že ukázaná věta bude jednoznačně pochopena. Má i vlastní neverbální složku, která se vyjadřuje mimikou. Nedá se při něm současně vyslovovat česká věta. Znakový jazyk má stejně jako všechny mluvené jazyky svou historii a nějak se vyvíjí, a to často přejímáním slov z jiných jazyků (Krahulcová, 2003).

Je to základní forma komunikace těch neslyšících osob, kteří ji za základní formu považují. Český znakový jazyk mohou používat i hluchoslepý, avšak v taktilní formě (Topolánek, 2011).

3.2 Komunikační systémy vycházející z českého jazyka

„Komunikačními systémy neslyšících a hluchoslepých osob vycházejícími z českého jazyka jsou znakovaná čeština, prstová abeceda, vizualizace mluvené češtiny, písemný záznam mluvené řeči, Lormova abeceda, daktylografika, Braillovo písmo s využitím taktilní formy, taktilní odezírání a vibrační metoda Tadoma“ (Topolánek, 2011, § 6, odst. 1).

3.2.1 Znakovaná čeština

Jde o umělý posunkový kód. Znakovaná čeština usnadňuje neslyšícím odezírání. Je zcela nezastupitelná v situacích, kdy společně hovoří neslyšící a slyšící, kteří neumějí znakový jazyk. Tím, že používá stejný počet znaků jako český znakový jazyk, nezpůsobuje tak velkou vzájemnou izolaci uživatelů znakované češtiny a českého znakového jazyka. Většina neslyšících je totiž schopna do znakové češtiny přepnout. (Potměšil, 2003)

Znakovaná čeština je český jazyk artikulovaný hlasitě nebo bezhlasně. Jednotlivá česká slova a pohyby rukou vytvářejí jednotlivé znaky, které jsou převzaty z českého znakového jazyka. V taktilní formě ji mohou využívat hluchoslepé osoby (Topolánek, 2011).

3.2.2 Prstová abeceda

Prstová abeceda využívá postavení prstů a dlaní jedné ruky nebo obou rukou k zobrazování písmen české abecedy (Topolánek, 2011). Tato abeceda je jednoduchá na naučení, ale pomalá při dorozumívání se s neslyšícími (Krahulcová, 2003). Z tohoto důvodu se prstová abeceda využívá v případě, že osoba sluchově a zrakově postižená potřebuje vyjádřit složitý nebo cizí pojem (Topolánek, 2011).

3.2.3 Vizualizace mluvené češtiny

„Vizualizace mluvené češtiny je zřetelná artikulace jednotlivých českých slov ústy tak, aby bylo umožněno nebo usnadněno odezírání mluveného projevu osobami, které ovládají český jazyk a odezírání preferují jako prostředek své komunikace“ (Topolánek, 2011, § 6, odst. 4).

3.2.3.1 Vnější a vnitřní podmínky odezírání

Do vnitřních podmínek patří dosažená úroveň vývoje řeči, rozsah a flexibilita slovní zásoby, gramatický vývoj řeči, přesnost pojmenování myšlení, emoce a stav

organismu, sociální zkušenosti a úroveň sociálních vztahů. Důležité je, aby nebyl neslyšící unavený, protože se mu hůře odezírá.

Do vnějších podmínek patří zrakový kontakt, neslyšící musí dobře vidět obličej druhého člověka, vzdálenost mezi odezírajícím a druhým člověkem by měla být vzdálenost 0,5 – 4 metry, velkou roli hraje individualita, věk a zkušenost neslyšícího. Nejdůležitější je správná artikulace a pomalá mluva. (Strnadová, 1998)

3.2.3.2 Stupně odezírání

Odezírání ideovizuální, globální, pasivní, primární: Sluchově postižené dítě, které ještě nezná význam slov, sdružuje faciální¹⁰ obraz s představou, nikoli s artikulovaným slovem. Význam tohoto odezírání je, že se dítě dorozumí se slyšícím okolím, trénuje pozornost a je prostředkem k vytvoření pojmotvorného procesu (Krahulcová, 2003).

Odezírání vizuálně- fonetické, technické, lexikální: Tohoto stupně odezírání dosahují jedinci, až když začínají mluvit a na začátku metodického nácviku odezírání u hluchých. Používá se ho při cvičení slabik a hlásek, při zdokonalování artikulace a při nácviku nových a obtížných slov (Krahulcová, 2003).

Odezírání ideativní, rozumové, integrální: Základem tohoto nejvyššího stupně je poznávat fatální formu mluveného slova, uložit do zrakové paměti globální obraz slova a pak usuzovat význam výpovědi. Z celkového pochopení obsahu výpovědi lze pak doplňovat to, co nelze odezírat (Krahulcová, 2003).

3.2.3.3 Složky odezírání

Složky odezírání se dělí na technické a psychické. U technických složek odezírání je důležitá viditelnost hlásek, dýchání a pohyb jazyka. Mezery a nedostatky ústních obrazů je třeba doplňovat tak, aby mohl vzniknout smysluplný a srozumitelný celek, tomu napomáhá psychický činitel. Je důležité, jak se obsah mluveného slova vnímá

¹⁰ Facies neboli tvář, obličej

zrakem. Dále je důležité procvičování a logické myšlení. Odezírání je mnohokrát náročnější než poslech mluveného slova (Krahulcová, 2003).

3.2.3.4 Metody

Metoda čistého odezírání je metodou, kdy neslyšící odezírá bez pomoci, zvládá se dorozumívat pouze odezíráním. Metoda s příležitostnou, částečnou pomocí je metodou, u které je třeba v případě nedostatků při dorozumívání použít psaného slova nebo prstovou abecedu. Metoda simultánní ¹¹pomoci při odezírání je metodou v současnosti kontroverzní¹². V počátcích nácviku, v komunikačně obtížných situacích je simultánní doprovod namísto (Krahulcová, 2003).

3.2.4 Písemný záznam mluvené řeči

„Písemný záznam mluvené řeči je převod mluvené řeči do písemné podoby v reálném čase. Pro potřeby hluchoslepých se písemný záznam provádí zvětšeným písmem nebo Braillovým písmem“ (Topolánek, 2011, § 6, odst. 5). O počátky simultánního přepisu v ČR se zasloužila organizace Česká unie neslyšících (ČUN). Tuto službu se ČUN podařilo zavést díky grantu, který organizace získala v roce 2008 od Nadace Vodafone ČR. (Winter, 2009). Online Simultánní přepis po celé ČR, tedy i v Plzni, zprostředkovává společnost Transkript s.r.o. Partneři Transkriptu a zároveň též poskytovateli online přepisu jsou např. firmy Vodafone, Česká spořitelna a ERA. Neslyšící na pobočkách nic neplatí (Transkript, 2012).

3.2.5 Lormova abeceda

Lormova abeceda je metoda dorozumívání, která využívá pohybů prstů na dlani příjemce sdělení (Topolánek, 2011).

¹¹ Simultánní znamená nedělitelný, současný.

¹² Kontroverzní znamená sporný.

3.2.6 Daktylografika

Daktylografika je metoda dorozumívání především u hluchoslepých osob. Využívá se jednotlivých písmen abecedy, která se píše na dlaň příjemce, tedy osobě s postižením (Topolánek, 2011).

3.2.7 Braillovo písmo

„Braillovo písmo s využitím taktilní formy umožňuje zobrazovat písmena abecedy ustálenými dotyky na dvou prstech jedné ruky nebo více prstech obou rukou příjemce sdělení s využitím kódového systému Braillova písma“ (Topolánek, 2011, § 6, odst. 7).

3.2.8 Taktilní odezírání

Při taktilním odezírání vnímá příjemce sdělení mluvenou řeč a zároveň mluvčímu ohmatává vibraci hlasivek (Topolánek, 2011).

3.2.9 Tadoma

V tomto případě taky příjemce sdělení vnímá řeč, ale ohmatává hlasivky mluvčího, ret, čelist i tváře (Topolánek, 2011).

4 Organizace související s neslyšícími v Plzni

V současné době existují v Plzni organizace, které se snaží podporovat a pomáhat lidem se sluchovým postižením. Autorka tuto kapitolu pro přehlednost rozdělila na organizace, které pomáhají neslyšícím, ať už sehnat zaměstnání nebo se společenským životem, a na organizace, které neslyšící vytvořili z vlastní iniciativy.

4.1 Organizace pro neslyšící

4.1.1 SNN v ČR, Spolek neslyšících Plzeň

SNN v ČR, Spolek neslyšících Plzeň je pobočným spolkem, který vznikl na základě požadavků neslyšících. Spolek spolupracuje s ostatními organizacemi a spolky pracujícími se zdravotně postiženými lidmi. Cílem je pomáhat sluchově postiženým občanům se zapojením do běžného života. Spolek neslyšících Plzeň poskytuje neslyšícím Odborné sociální poradenství, Tlumočnické služby a Sociální aktivizační služby. Sociálně aktivizační služby mají podobu přednášek, zájezdů, sportovních akcí, kulturních akcí, vzdělávacích kurzů a služeb týkajících se zdravého životního stylu (Magistrát města Plzně, 2014).

4.1.2 Plzeňská unie neslyšících

Plzeňská unie neslyšících (PUN) je spolek, jehož posláním je zařadit neslyšící do běžného společenského života. PUN poskytuje tlumočnické, průvodcovské a přečitatelské služby, základní i odborné poradenství. PUN ze sociálně terapeutických služeb nabízí svým klientům různé vzdělávací programy jako například kurzy práce na PC/internet a kurzy českého jazyka pro neslyšící. Organizace dále pořádá přednášky, především se sociální a zdravotní tematikou a poradenství o kompenzačních pomůckách. Ze sociálně terapeutické činnosti PUN nabízí neslyšícím zdravotní cvičení, reflexní masáže, kontakt s psychologem a rekondiční pobyty. Z volnočasových aktivit je třeba zmínit Klub ručních prací. PUN pořádá i kulturní akce, z nichž se každoročně

opakuje Maškarní ples, Mikulášská nadílka a Vánoční besídka a organizuje poznávací zájezdy (Magistrát města Plzně, 2014).

4.1.3 APPN

APPN je obecně prospěšná společnost, která pomáhá zprostředkovat zaměstnání neslyšícím. Cílem Agentury je zajistit neslyšícím rovnoprávné postavení na trhu práce. Organizace poskytuje neslyšícím služby odborného sociálního poradenství, sociální rehabilitaci a tlumočnické služby. Dále nabízí skupinové školení na téma Jak komunikovat se slyšícím zaměstnavatelem, kolegy a poradenství. Pro stávající klienty v APPN udělala agentura certifikovaný počítačový kurz, pomohli sepsat dotazníky a životopisy (APPN, 2014, O nás).

4.2 Organizace Neslyšících

4.2.1 Sportovní klub neslyšících plzeň

Sportovní klub neslyšících plzeň (SKNP) vznikl za účelem podporovat neslyšící ve sportovních činnostech. Vznikl v roce 1943 a od té doby vystřídal několik názvů. Neslyšící mají možnost přijít si do Klubu zahrát bowling, kuželky, kopanou, šipky, hokej, florbal, karty a stolní tenis (sknplzen.cz, 2014).

4.2.2 Český svaz neslyšících sportovců

Svaz pořádá a zaznamenává sportovní akce, kde jsou účastníky neslyšící a zároveň na svých webových stránkách www.csns-sport.cz informuje návštěvníky stránek o sportovních výkonech a událostech. Na těchto webových stránkách je i odkaz na Deaflympiádu (olympiádu Neslyšících¹³), kde jsou účastníky pouze Neslyšící, mají zde i zprávy o svých výkonech (Český svaz Neslyšících sportovců, 2014).

¹³ Pozn. autorky

4.2.3 Kavárna Pierot Café

Místní kavárnu Pierot Café obsluhují pouze neslyšící. Kavárna je chráněnou pracovní dílnou Plzeňské unie neslyšících. Díky projektu se podařilo zaměstnat lidi, kteří jinak hledají práci jen velmi obtížně. Návštěvníci se zase mohou naučit některé prvky ze znakové řeči a to pomocí interaktivní obrazovky (ČT24, 2010).

Kavárna tohoto typu je pouze v Plzni a v Brně, v žádném jiném městě není. Vytvořením projektu Tichá kavárna vznikla nová pracovní místa. Plzeňské unie neslyšících udělala nábor na nové zaměstnance a nové pracovní místo mohl získat kohokoliv, kdo byl v evidenci úřadu práce a přišel na konkurz. Zaměstnání byli ti nejschopnější neslyšící¹⁴. „V kavárně jsou zaměstnaní čtyři neslyšící a na směně jsou vždy po dvou lidech. Kavárna má otevřeno vždy od 12:00-21:00 a zaměstnanci jsou zde celý den, tudíž mají jednu směnu. Směny se v kavárně střídají po jednom týdnu“, dodává Radka Novotná (neslyšící kavárnice v Kavárně Pierot Café).

¹⁴ Tyto informace autorka získala po konzultaci s Mgr. Miroslavem Hanzlíčkem

5 Historie a současnost vzdělávání neslyšících

Autorka nachází opodstatnění v této kapitole kvůli zmapování vývoje školství, který má vliv na budoucí povolání neslyšících. Následující kapitola ukazuje čtenáři, jak se s neslyšícími zacházelo v historii a zároveň poukazuje na to, že ještě donedávna neměli neslyšící tolik možností studovat a tedy ani pracovat. Zároveň autorka bere tuto kapitolu jako zajímavé zpestření práce.

5.1 Od Antiky po renesanci

Antické Řecko a Řím brali všechna postižení jako znamení přírody, že je jedinec slabý, a proto byly postižené děti usmrcovány. Nejčastějším zabitím bylo shazování se skály. Židé zase věřili, že postižení vzniká z boží vůle, a proto potřebují postižení boží ochranu. Největší škodu způsobil omylem neslyšícím Aristoteles, protože napsal: „Ti, kdo neslyší od narození, nebudou mít rovněž řeči. Hlas jim určitě nechybí, nemají však řeči.“ Naneštěstí řecká slova neslyšící a řeči nemající mají v některých souvislostech význam hloupý. Překlad výše uvedené Aristotelovi věty se pak o vytržení z kontextu postupně posunul na „*Ti, kteří se narodí neslyšící, budou také všichni neschopni myšlení.*“ Protože se Aristotelovi myšlenky po dvě tisíciletí považovaly za autoritu, o které nikdo nepochybuje, nikdo se až do 16. století nepokusil o vzdělávání neslyšících (Hrubý, 1997).

5.2 16. století

Vzdělávání neslyšících prolomil v 16. století Rudolph Agricola. Ten ve své knize *De Inventione Dialectica* píše o jeho zkušenosti s hluchoněmým mužem, který rozuměl psanému textu a písemně vyjadřoval své myšlenky tak, jakoby mohl používat slova. Za prvního skutečného učitele neslyšících je považován šlechtic a benediktinský mnich Pedro Ponce de Leon, který založil školu pro neslyšící v klášteře sv. Salvátora. Jeho žáci pocházeli ze šlechtických rodin. Juan M. P. Bonet vydal roku 1620 Madridu svou

slavnou knihu Zjednodušení zvuků a umění naučit němé mluvit. Bonet je také první, kdo se zmiňuje o odezírání a doslova píše: Odezírání nelze naučit, závisí pouze na veliké pozornosti na jejich straně (neslyšících), lze za něj vděčit pouze jejich vlastní dovednosti, nikoliv dovednosti učitele (Hrubý, 1997).

5.3 17. století

Mnoho zahraničních knih o historii vzdělávání neslyšících se zmiňuje i o J. A. Komenském. Komenský se ve své knize Vševýchova zmiňuje i o vzdělávání zdravotně postižených. Autor zastává názor, že dítě musí nejprve znát věc a pak se teprve naučit její pojmenování. V roce 1692 vydal v Amsterdamu J. K. Amman latinsky psanou knihu Hluchý mluvící. Amman je považován za zakladatele oralismu¹⁵ ve vzdělávání neslyšících (Hrubý, 1997).

5.4 První školy pro neslyšící

V 18. století a na začátku 19. století dochází v mnoha (Francie, Anglie, Německo) zemích ke vzniku jakéhosi státního školství. Charles Michel de l'Épée je jedno z nejslavnějších jmen v oblasti vzdělávání neslyšících. Tohoto vzdělaného muže přivedl osud ke dvěma neslyšícím dívkám. O vzdělávání dívek stál učitel, který zemřel, a tak matka neslyšících dvojčat přemluvila l'Épéeho, aby ve vzdělávání pokračoval. Jeho úspěchy s dívkami přivedly l'Épéeovi další neslyšící žáky, a proto byl založen Národní institut pro neslyšící, který financoval Ludvík XVI. De l'Épée chtěl poskytnout vzdělání co největšímu počtu neslyšících, byl naprosto otevřený a před nikým své metody netajil a je průkopníkem používání znakového jazyka. Otcem německých metod pro vzdělávání neslyšících je Samuel Heinicke. V roce 1778 založil v Lipsku školu pro hluchoněmé. Heinicke byl přísným obhájcem orální metody. Nejosvícenější evropské

¹⁵ Oralismus zastává orální metodu, která upřednostňuje mluvené slovo před znakovou řečí.

státy (Dánsko, Norsko, Švédsko, Anglie a Německo) zavádějí během 19. století povinnou školní docházku pro neslyšící. Amose Kendall založil ve Washingtonu Gallaudetovu univerzitu, centrum kultury a vzdělanosti neslyšících. Italský prezident Tarra na Milánském kongrese učitelů neslyšících v roce 1880 navrhl, aby orální metoda byla preferována před znaky ve vzdělávání a výchově neslyšících. Návrh byl přijat a pro hluchoněmé nastala téměř na sto let doba temna (Hrubý, 1997).

5.5 Současné vzdělávání neslyšících

Autorka do práce zařadila přehled škol po celé ČR, jelikož v Plzni je pouze Základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené - Plzeň. Cílem této kapitoly je čtenáře seznámit s možnostmi dalšího vzdělávání neslyšících po ukončení studia v Plzni. Autorka zmiňuje možnosti vzdělávání pouze pro neslyšící, jelikož obecně v některých případech jsou sluchově postižení integrováni na běžné škole. To však souvisí se stupněm postižení a celkovými schopnostmi jedince.

5.5.1 Přehled škol pro neslyšící v ČR

V současné době je nejvíce vzdělávacích institucí pro neslyšící na Moravě. Ukazuje se, že Brno a Praha poskytují neslyšícím vzdělání v největší míře ve srovnání s jinými městy v ČR. Brno nabízí obory na Masarykově univerzitě, na JAMU obor Výchovná dramatika pro Neslyšící, odborné učiliště, dále Speciální základní a mateřská škola pro sluchově postižené a Střední průmyslovou školu oděvní. V Ostravě, Kyjově a Ivančicích je Základní škola pro sluchově postižené a Mateřská škola pro sluchově postižené. Valašské Meziříčí poskytuje neslyšícím vzdělání od Mateřské školy po Střední průmyslovou škola elektrotechnickou. Při škole působí také Speciálně pedagogické centrum pro sluchově postižené s pobočkou ve Zlíně a ve Frýdku Místku.

V Praze funguje Jazykové centrum Ulita, které pořádá bezplatné kurzy angličtiny, češtiny a českého znakového jazyka pro neslyšící a nedoslýchavé studenty! Pražská škola Holečkova je známá pro rozmanitý výběr oborů a velký věkový rozsah. Pod tuto

školu patří Bilingvální mateřská škola pro sluchově postižené Holečkova, základní a střední škola, maturitní obor je Hotelnictví a turismus pro sluchově postižené. V Praze – Ječná jsou gymnázium, základní a mateřská škola pro sluchově postižené. V Praze – Radlice jsou Střední zdravotnická škola/asistent zubního technika, základní a mateřská škola pro sluchově postižené. V Praze 2 je Střední odborné učiliště keramika, tkalcovství, obuvnictví a zahradnictví. Na Karlově univerzitě mají neslyšící možnost studovat bakalářský obor Čeština v komunikaci neslyšících.

Liberec nabízí Základní a mateřskou školu pro sluchově postižené Liberec

Základní a mateřská škola pro sluchově postižené je i v Hradci Králové, SOU truhlář, kuchař. V tomto městě mohou neslyšící absolvovat střední a vysoké vzdělání v oboru pedagogiky.

Speciální školy pro sluchově postižené lidi v Českých Budějovicích jsou Mateřská, základní a střední škola pro sluchově postižené, konkrétně obor sklenářské práce (Ruce, 2004).

5.5.2 Přehled škol pro neslyšící v Plzni

Plzeň nabízí neslyšícím Mateřskou školu a Základní školu pro sluchově postižené. Zájemcům, kteří bydlí daleko, umožňuje škola ubytování na internátu. Škola pomáhá dětem s vadami řeči a poruchami sluchu, které vyžadují individuální pracovní tempo. Rodičům škola pomůže lépe poznat a pochopit svoje děti. Škola také pomáhá běžným školám diagnostikovat tyto děti, jelikož má vlastní SPC (Sluchpost-plzen, 2014).

5.6 Stupně vzdělávání

Při vzdělávání sluchově postižených je třeba dbát na individuální zvláštnosti jedince. Tuto zásadu je samozřejmě nutné aplikovat u všech zdravotně postižených a i na běžných školách, kde jsou zdravé děti. Stejně tak je pro každé dítě připravují se na budoucí povolání důležité, aby jeho rodina spolupracovala se školským zařízením a naopak.

5.6.1 Mateřské školy

„Mateřské školy pro sluchově postižené fungují při základních školách pro sluchově postižené a podle Sobotkové (in Vítková, 2003) musí, kromě obecných cílů a běžných funkcí, plnit i další specifické úkoly“ (Horáková, 2012, str. 80). Hlavním cílem pedagogů a logopedů v mateřských školách pro sluchově postižené je pomoci překonat dítěti komunikační bariéru. Z tohoto důvodu je výchova zaměřena především na komunikaci a jazyk. Cíle si mateřské školy vytyčují podle Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Do školy docházejí sluchově postižené děti s různým stupněm vady a ve věku od 3 do 6 let. V mateřské škole dochází k prvnímu diagnostikování dítěte, zjišťují se jeho možnosti a schopnosti.

5.6.2 Primární vzdělávání

Dítě se sluchovým postižením musí prokázat určitý stupeň zralosti, než nastoupí povinnou školní docházku na základní škole. Škola se řídí Rámcově vzdělávacím programem pro základní vzdělání. Oproti běžné základní škole má speciální základní škola možnost otevřít přípravnou třídu. Výhodou základní školy pro sluchově postižené je nižší počet žáků ve třídě. Na základní škole pro sluchově postižené musejí být vyučovány předměty Speciální pedagogiky, jako jsou logopedie, znakový jazyk a komunikační dovednosti. Cílem základní školy pro sluchově postižené je, aby dítě po skončení povinné školní docházky bylo stejně vybavené do života znalostmi jako jeho slyšící vrstevníci.

5.6.3 Sekundární vzdělání

Po skončení povinné školní docházky čeká dospívajícího zaměření a příprava na budoucí povolání. Volba povolání je důležitá událost v životě člověka, a proto by se příprava neměla podcenit, zejména pak u osob zdravotně postižených, jelikož oni nemohou tak pružně měnit zaměstnání. Obzvlášť u neslyšících je třeba dostatečného vzdělání, rozvoj komunikace a sebevědomí pro další vývoj směřující k pracovnímu uplatnění. Osoby se sluchovým postižením mají po absolvování základní školy možnost

studovat na Speciálních středních školách, Středních odborných učilištích, Středních odborných školách a na gymnáziích. Speciální střední školy by měly sluchově postiženého studenta odborně připravit na budoucí povolání a umožnit mu tak uplatnění na trhu práce. Ovšem i přes dostatečnou přípravu studentů na školách je těžké přizpůsobit se současným a stále se měnícím požadavkům na trhu práce. Autorka pro představu uvádí několik nejčastějších učebních oborů: strojní mechanik, malíř-lakýrník, krejčí, dámská krejčová, truhlář, kuchař, cukrář, elektrikář, zámečnický, čalouník, zahradník, čalouník a prodavač. Maturitu mohou osoby se sluchovým postižením složit v Praze na Gymnáziu pro sluchově postižené, Střední zdravotnické škole obor asistent zubního technika, Střední odborné škole pro sluchově postižené obor hotelnictví a obor podnikání. V Brně je maturitní obor informační technologie, v Hradci Králové obor předškolní a mimoškolní pedagogika a ve Valašském Meziříčí můžou sluchově postižení složit maturitní zkoušku na Střední průmyslové škole elektrotechnické v oboru elektronické počítačové systémy, počítačové systémy a aplikovaná elektrotechnika (Horáková, 2012).

5.6.4 Terciární vzdělávání

Dříve nebyl na terciární vzdělávání kladen takový důraz jako v posledních dvaceti letech. Je to tím, že sluchově postižení mají kvůli požadavkům trhu práce stále více zájem o vysokoškolské vzdělání. V současnosti mohou osoby se sluchovým postižením studovat dva bakalářské obory s možností navazujícího studia a to Výchovnou dramatikou neslyšících v Brně na JAMU a Češtinu v komunikaci neslyšících v Praze na UK. Při VŠ vznikají speciálně pedagogická centra – poradny, které jsou schopny studentům se sluchovým postižením zajistit tlumočnickou službu Znakového jazyka, přepis v reálném čase. Na ZČU tuto službu nabízí Informační a poradenské centrum v rámci projektu ROPOV¹⁶. Pokud by chtěli sluchově postižení studovat jiný vysokoškolský

¹⁶ www.ropov.zcu.cz

obor, museli by se integrovat na běžných vysokých školách. V České republice dochází k stále častějšímu společnému vzdělávání zdravotně postižených s intaktní společností. Jelikož do školských zařízení dochází osoby s různým stupněm vady a tudíž s různými potřebami, jsou k tomuto účelu zřizována speciálně poradenská centra např. Středisko Teiresiás v Brně). Střediska poskytují studentům tlumočnické služby, kopírovací služby, přepisy a zápisy přednášek, pomůcky atd. (Horáková, 2012).

5.7 Shrnutí: Úroveň vzdělání neslyšících

V 80. - 90. letech minulého století byly v zahraničí provedeny výzkumy, které ukazují na negramotnost a zaostávání neslyšících studentů za svými slyšícími vrstevníky v oblasti psaní a čtení v Českém jazyce ačkoliv absolvovali základní i střední vzdělávání. S dobou se příprava neslyšících žáků na budoucí povolání zlepšuje a školy upravují metodiky a školní texty tak, aby se neslyšící učili co nejefektivněji. Jednou z metod je čtení komiksů. Text je jednoduchý a s obrázky tudíž je to zpočátku ideální trénink čtení. Odborníci se shodují, že právě nízká úroveň čtení a psaní je hlavní překážkou neslyšících ve studiu středních a vysokých škol. Z důvodu nižšího vzdělání a komunikační bariéry se neslyšící většinou uplatňují v manuálních pozicích, při kterých se nemluví. Vysokoškolského vzdělání dosahují neslyšící v pedagogických oborech a dále se uplatňují při práci s neslyšícími například jako vychovatelé, učitelé a tlumočníci. Když neslyšící dokončí vzdělání a najdou si zaměstnání, jsou za práci nesmírně vděční a pracovní místo nemění. Aby se neslyšící na pracovišti cítil dobře, je zapotřebí, aby se necítil osamělý a izolovaný. Této situaci lze zabránit odstraněním komunikační bariéry nebo alespoň snahou se o to pokusit. Je tedy dobré, aby bylo na jednom pracovišti zaměstnáno více neslyšících nebo aby se jak zaměstnavatel, tak kolegové snažili dorozumět s neslyšícím a naopak. Problém je, že se obě strany obávají neúspěchu, avšak je třeba si uvědomit, že i snaha o komunikaci se cení (Grant Advisor/vzdělávání, 2014).

6 Zaměstnávání osob se zdravotním postižením

Zaměstnavatelé jsou povinni zaměstnávat osoby se zdravotním postižením pokud zaměstnávají více než 25 zaměstnanců. Z celkového počtu zaměstnanců, které zaměstnavatel zaměstnává, musí být osob se zdravotním postižením alespoň 4 %. Tento podíl je povinný (MPSV, 2014, § 81, ods. 1).

Aby zaměstnavatel splnil výše uvedenou povinnost, je povinen kupovat výrobky nebo využívat služby od těch zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají více než 50 % zaměstnanců se zdravotním postižením nebo umožňují zakázky těmto zaměstnavatelům. Zaměstnavatel splní výše uvedenou povinnost i odebíráním výrobků nebo služeb od osob se zdravotním postižením, které jsou osobami samostatně výdělečně činnými a nezaměstnávají žádné zaměstnance (MPSV, 2014, § 81, ods. 2b).

Výše odvodu do státního rozpočtu, kterou by zaměstnavatel měl odevzdat za každou osobu se zdravotním postižením, kterou zaměstnává, činí 2,5násobek průměrné měsíční mzdy. Výši průměrné mzdy závisí na údajích Českého statistického úřadu (MPSV, 2014, § 82, ods. 1).

Zaměstnavatel, který zaměstnává zdravotně postiženého zaměstnance, dostává dotaci od úřadů práce na chráněné pracovní místo. Chráněné pracovní místo vytvořil zaměstnavatel na základě dohody s úřadem práce na dobu tří let. Po tuto dobu dostává zaměstnavatel dotaci (Děrgel, 2011).

Zaměstnavatelé mají nárok na slevu na dani. Sleva se odvíjí od stupně postižení. Těžký stupeň postižení je ohodnoce slevou 60 000 tisíc, lehké postižení 18 000 tisíc a pokud zaměstnavatel zaměstnává více jak 25 zdravotně postižených osob, má nárok na slevu 50 % daně z příjmů právnických osob (Děrgel, 2011).

Dalšími pozitivy pro zaměstnavatele, který zaměstnává zdravotně postiženou osobu je „nižší minimální mzda, speciální odpočet ve zdravotním pojištění, zvýhodněná pozice u veřejných zakázek“ (Děrgel, 2011).

Podle novely Zákona o zaměstnanosti zakázala současná vládní koalice agenturám práce zaměstnávat od 1.1. 2012 osoby se zdravotním postižením. Osoby se zdravotním postižením si tudíž musejí hledat zaměstnání sami a přímo kontaktovat firmy nebo podniky. V případě, že by agentury práce porušily tento zákon a informovaly osoby se zdravotním postižením o nabídkách práce, hrozí jim pokuty a sankce (Lesenská, 2013).

6.1 Zaměstnávání neslyšících

Úřad práce zajišťuje v součinnosti s jednotlivými organizacemi dle momentální nabídky vhodných pracovních příležitostí pro neslyšící. Pro přehlednost autorka znovu uvádí doplňující informace o Agentuře profesního poradenství pro neslyšící (dále jen APPN) v souvislosti s touto kapitolou.

Agentura vznikla v roce 2006 a v rámci celé republiky je její činnost dobře hodnocena. Za první dva roky svého působení sehnala zaměstnání 162 klientům (Grant Advisor, 2014, Uplatnění neslyšících na trhu práce).

APPN vytvořila v květnu 2013 projekt pro krajská města ČR, včetně Plzně, s názvem *Neslyším, přesto pracuji*. Cílem tohoto projektu je shánět zaměstnání neslyšícím osobám (APPN, 2014, *Neslyším, přesto pracuji*).

Plzeňská agentura doposud žádnému neslyšícímu zaměstnání nesehnala. Plzeňská pobočka je zapojena do projektu s jejich centrály v Praze. Projekt umožňuje klientům dozvědět se o pracovní příležitosti v místě bydliště. APPN se zabývá sháněním pracovního uplatnění pro neslyšící na území Čech. APPN provádí rekvalifikační kurzy na počítačích z důvodu většího uplatnění neslyšících na trhu práce. Neslyšící se na kurzech učí například psát životopisy nebo jak uspět na pracovním pohovoru. APPN má svoje webové stránky, kde neslyšící najdou volné pracovní pozice a nabídku kurzů. V současné době APPN nabízí volné pozice po celé ČR například na uklízeč/ku, servírku/čištníka, cukrář/ku, práci v prádelně nebo ve společnosti Telefonica.

V Plzeňském kraji nejsou v současné době žádná volná pracovní místa pro neslyšící (APPN, 2014).

Většina projektů v ČR vzniklých za podpory strukturálních fondů EU, které byly zaměřené na zaměstnávání neslyšících, málokdy vedla k zvýšení pracovního uplatnění neslyšících na trhu práce. Po skončení projektu sice účastníci získali praxi, ale tu pak neměli kde uplatnit, jelikož kurzy byly krátkodobé a nenavazovaly na pracovní místa. Jako neefektivní se ukázaly být i internetové portály pro zprostředkování zaměstnání osobám se zdravotním postižením. Je to především kvůli nedostatku informací u pracovních pozic, jelikož zde chybí například, pro která zdravotní postižení je pozice určena.

6.2 Situace na trhu práce při zaměstnávání neslyšících z pohledu ÚP ČR - Krajská pobočka v Plzni

V současné době je na úřadě práce evidováno 18 neslyšících osob. Věkový průměr těchto uchazečů o zaměstnání se pohybuje kolem 40 let. Najít zaměstnání těmto klientům je ztíženo několika faktory a to zdravotními neboli bezpečnostními, dalším problémem je jejich vzdělání a také komunikační bariéra, jak se domnívá autorka této práce. U starších osob se k základnímu zdravotnímu omezení přidávají i další zdravotní problémy. Autorka této práce chápe vzdělání jako omezení ve smyslu úzkého výběru oboru pro lidi se sluchovým postižením. Jejich dosažené vzdělání úzce souvisí s výběrem povolání, jelikož nemohou dělat práci, na kterou nemají kvalifikaci a nebo sami nechtějí v oboru pracovat. Jak již bylo zmíněno, na Úřadě práce ČR - Krajská pobočka v Plzni je celkem evidováno 18 neslyšících klientů. Z tohoto počtu 1 klient vystudoval vysokou školu jako pedagog, 1 Úplné střední odborné vzdělání zakončené maturitou (ÚSO) v oboru ekonomie, jeden ÚSO v oboru elektro, 1 je vyučen zámečníkem, 2 jsou vyučeny zahradnicemi, 3 jsou vyučeni v elektrotechnické výrobě, 2 jsou vyučeni v oboru cukrářka, 2 jsou vyučeni malíři pokojů, 5 neslyšících lidí má základní vzdělání. Neslyšící mají cca v 80 % zájem pracovat, a to i mimo obor vyučení,

přesto je obtížné najít zaměstnavatele, který by se neobával problémů v komunikaci a to včetně družstev invalidů. Nejvíce se brání zaměstnávání těchto občanů výrobní firmy, kde se pracuje u montážních linek, právě z obavy, že ztíženou komunikací by docházelo ke zpomalení návaznosti jednotlivých operací, např. Panasonic. Většina neslyšících uchazečů skutečně chce pracovat a také se usilovně snaží získat zaměstnání, což se dříve či později podaří. V současné době, vzhledem k situaci na trhu práce, je pravděpodobnost umístění podstatně obtížnější. Úřad práce v Plzni v případě potřeby využívá spolupráce rodiny, příp. tlumočnicka Znakového jazyka. V poslední době se podařilo umístění nezaměstnaných neslyšících uchazečů do firem, OBZOR s.r.o., DOHROMADY,s.r.o.,do výroby ve firmě Driessen Aerospace,CZ s.r.o., BRUSH SEM, s.r.o., Sony DADC Czech Rep. s.r.o. K 30.11.2013 je v evidenci Úřadu práce - kontaktní pracoviště Plzeň celkem 703 zdravotně postižených uchazečů o zaměstnání (Nikolová, 2013).

Praktická část

7 Metodologie výzkumného šetření

Tato kapitola seznamuje čtenáře s metodami výzkumného šetření. Autorka se dále v kapitole věnuje formulaci výzkumného problému, výzkumnému souboru, výzkumným metodám, způsobem sběru dat a v neposlední řadě se zabývá způsoby vyhodnocování dat.

7.1 Formulace výzkumného problému, cíle a stanovení hypotéz

Pro lepší orientaci v této bakalářské práci je třeba znovu zmínit výzkumný problém a výzkumné cíle. Hlavním výzkumným problémem této bakalářské práce je problematika zaměstnávání neslyšících na trhu práce v Plzni. Výzkumné cíle jsou již stanoveny v kapitole 1. Hlavním cílem výzkumného šetření bylo analyzovat situaci neslyšících na trhu práce v Plzni. Dílčí výzkumné cíle autorka stanovila takto: podat informace o tom, jaké obory neslyšící z Plzně a okolí vystudovali a zda našli zaměstnání ve svém oboru. Porovnat, zda mají větší šanci sehnat zaměstnání v Plzni neslyšící ženy nebo muži. Zjistit, zda jsou neslyšící ochotni kvůli zaměstnání dojíždět.

Problematika je zaměřena na neslyšící, kteří spolupracují se SNN v ČR, Spolkem neslyšících Plzeň. Snahou této práce je poukázat i na možné psychické problémy této cílové skupiny, které mají neslyšící spojené s nezaměstnaností.

Hypotéza č. 1: *Neslyšící v Plzni se neuplatní na trhu práce ve svém oboru.*

Hypotéza č. 2: *Větší šanci sehnat zaměstnání v Plzni mají neslyšící muži než neslyšící ženy.*

Hypotéza č. 3: *Neslyšící v Plzni nejsou ochotni kvůli zaměstnání dojíždět.*

7.2 Vymezení výzkumné metody

S hledáním výzkumné skupiny pomohl autorce předseda Spolku neslyšících Plzeň, který je zároveň vedoucím této práce. Zásadním zdrojem pro realizaci výzkumného šetření byl dotazník, který se vytvořil úmyslně gramaticky špatně z hlediska Českého jazyka. Je to z toho důvodu, aby neslyšící respondenti snáze pochopili jednotlivé otázky. Je třeba si uvědomit, že pro neslyšící je Český jazyk jazykem cizím a z toho vyplývá, že by nemuseli některou otázku správně pochopit. S ohledem na tuto jazykovou bariéru byla zvolena metoda získávání dat nestandardizovaným dotazováním. Vzhledem k výzkumné skupině bylo použito strukturovaného dotazování s uzavřenými otázkami, jelikož je to jednodušší (Hendl, 2005, s. 164). Autorka absolvovala kurz Znakového jazyka na základní úrovni, tudíž rozhovor s neslyšícími by nebyl možný. Jelikož autorka nedisponuje Znakovou jazykem v takovém rozsahu, rozhodla se použít dotazník s jednoduchými otázkami a odpověďmi.

S formulací výzkumných otázek pomáhal autorce Mgr. Miroslav Hanzlíček, předseda SNN v ČR, Spolku neslyšících Plzeň (dále jen SNN), jelikož dovede vzhledem ke svému povolání lépe posoudit jazykové schopnosti neslyšících. Některé dotazníky autorka sama vytvořila a následně rozeslala elektronickou formou neslyšícím, kteří byli předsedou SNN předem osloveni. Ostatní dotazníky v tištěné podobě rozdala neslyšícím klientům Mgr. Hanzlíček. Výzkumnou skupinou jsou tedy neslyšící, kteří jsou v kontaktu se Spolkem neslyšících Plzeň.

7.3 Role výzkumníka

Autorka se dozvěděla o Spolku neslyšících Plzeň na jednom z kurzů znakového jazyka, který vedl Mgr. Miroslav Hanzlíček, předseda již výše zmíněného pobočného spolku. Autorka se prostřednictvím elektronické pošty podílela na výzkumném šetření. V rámci teoretické části komunikovala s neslyšícími zaměstnanci v Kavárně Pierot a to za účelem získání důležitých informací pro bakalářskou práci. Některé informace

z teoretické části autorka získala oslovením zaměstnankyně Úřadu práce ČR -Krajské pobočky v Plzni, kde působila na praxi.

7.4 Vymezení výzkumného souboru

Kritérium výzkumného souboru v této práci bylo stanoveno jako: neslyšící osoby ve věku nad 18 let, které spolupracují se Spolkem neslyšících Plzeň a tudíž jsou z Plzně a okolí. Kdo měl z neslyšících klientů SNN zájem podílet se na výzkumném šetření, byl osloven elektronickou poštou, kam mu byl zaslán dotazník nebo ho dostal od Mgr. Hanzlíčka a vypracoval ho písemně. Spolupráce byla dobrovolná a respondenti měli na vyplnění dotazníku dostatek času. Autorka oslovila spolu s Mgr. Hanzlíčkem 22 respondentů a dotazník vyplnili všichni.

7.5 Vyhodnocení výzkumu

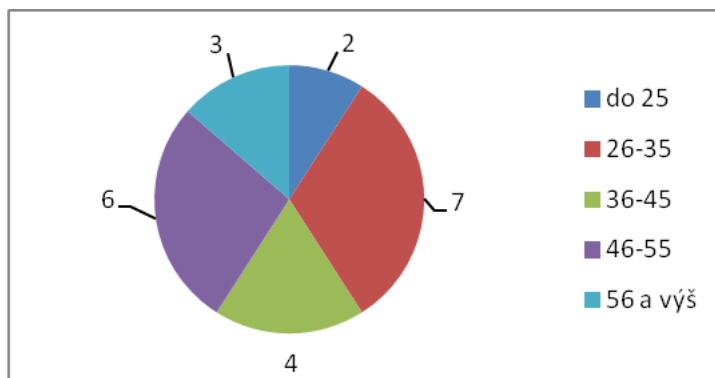
Na dotazník celkem odpovědělo 22 respondentů, kteří odpovídali na 18 otázek.

1. otázka

Věk

- a) do 25
- b) 26-35
- c) 36-45
- d) 46-55
- e) 56 a výš

Graf 1

Na otázky odpovídali víceméně respondenti středního věku.

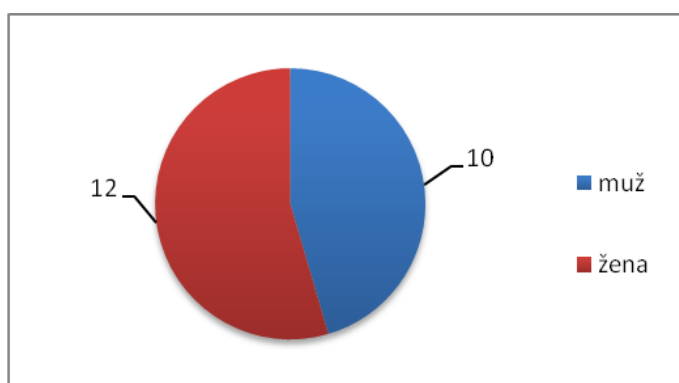
2. otázka

Pohlaví

a) muž

b) žena

Graf 2

Mužů odpovědělo 10 a žen 12. Z výzkumu vyplývá, že pohlaví nemá na hledání zaměstnání tak velký vliv, jak autorka očekávala. Neslyšící ženy mají na pracovním trhu téměř stejnou šanci jako neslyšící muži.

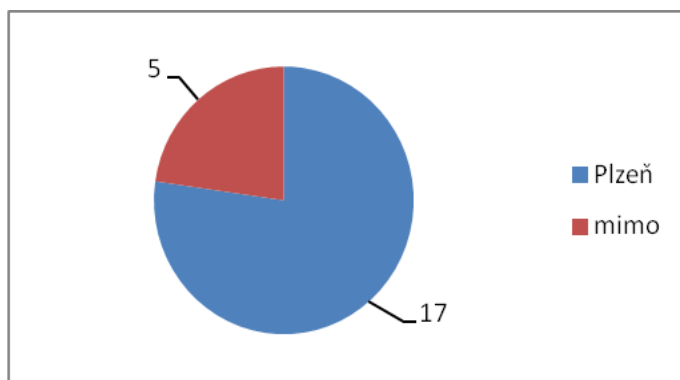
3. otázka

Bydliště

a) Plzeň

b) mimo plzeň

Graf 3

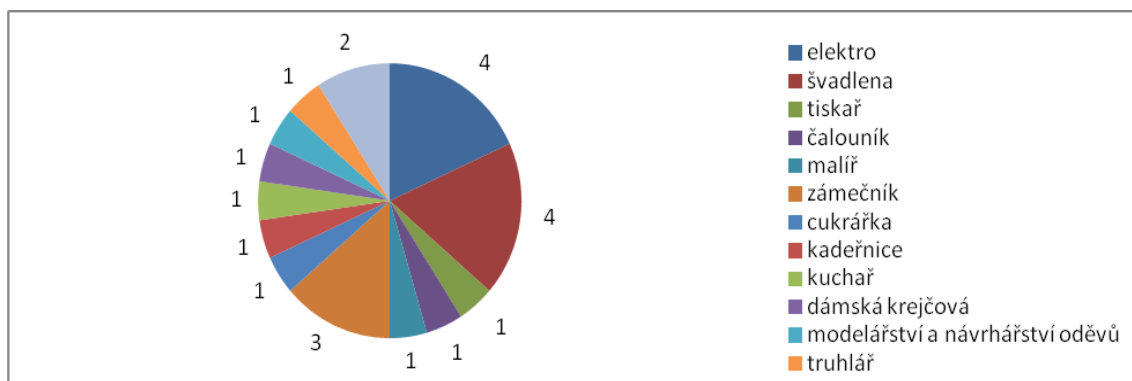

Pro výzkumné šetření této bakalářské práce bylo třeba najít respondenty z Plzně, jelikož snahou práce bylo analyzovat zaměstnávání neslyšících v Plzni. Víceméně všichni respondenti z Plzně jsou a někteří bydlí v okolí Plzně, například v Rokycanech.

4. otázka

Co jste vyučen/a:

Graf 4

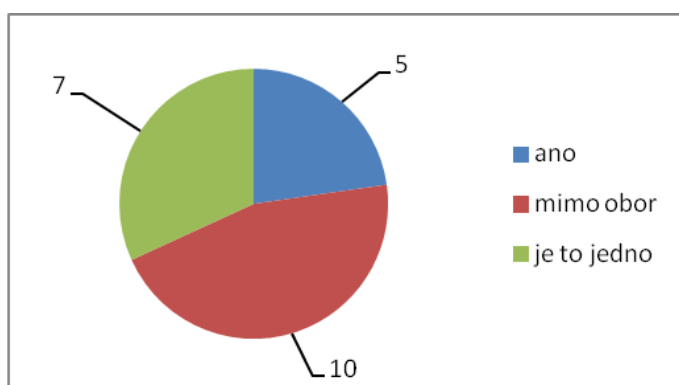
Z odpovědí na tuto výzkumnou otázku vyplývá, že klienti jsou většinou vyučeni v oboru elektro, švadlena nebo zámečník. Ukázalo se však, že vyučení v oborech je různá. Po jednom respondentovi jsou neslyšící vyučeni v oborech tiskař, čalouník, malíř pokojů, cukrářka, kadeřnice, kuchař, dámská krejčová, modelář a návrhář oděvů a truhlář.

5. otázka

Co jste ochoten dělat (co chcete za práci):

- a) Práce v oboru (co bylo studovat učňák)
- b) Práce mimo obor (hlavně podle plat)
- c) Je mně to jedno

Graf 5

Většina neslyšících chce najít práci mimo obor a úřady práce jim v tomto případě vyhovují, jelikož taky většinou nabízejí práci mimo obor.

6. otázka

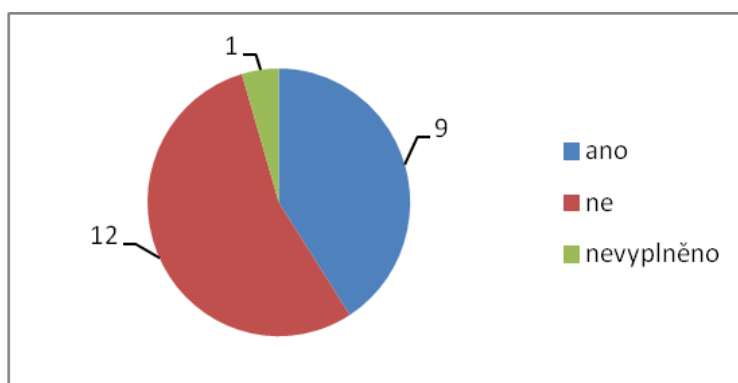
Jste v evidenci ÚP:

a) ano

b) ne

c) nevyplněno

Graf 6

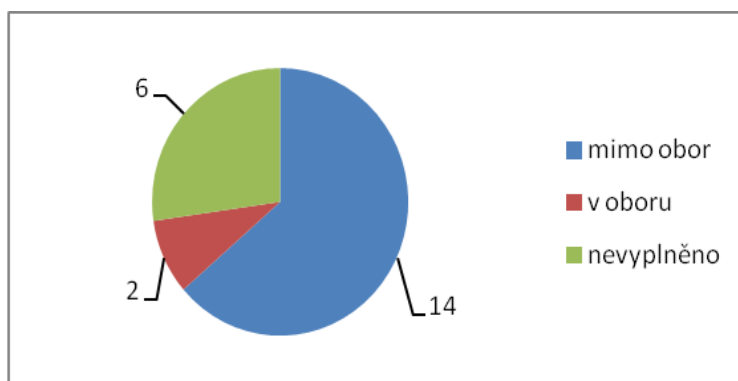
7. otázka

Co vám nabídlo ÚP za práci

a) V oboru (co bylo studovat škola)

b) Mimo obor

Graf 7

Úřady práce většinou nabízejí neslyšícím práci mimo obor, jelikož na trhu práce není tolik pracovních míst v oborech, které neslyšící studují.

8. otázka

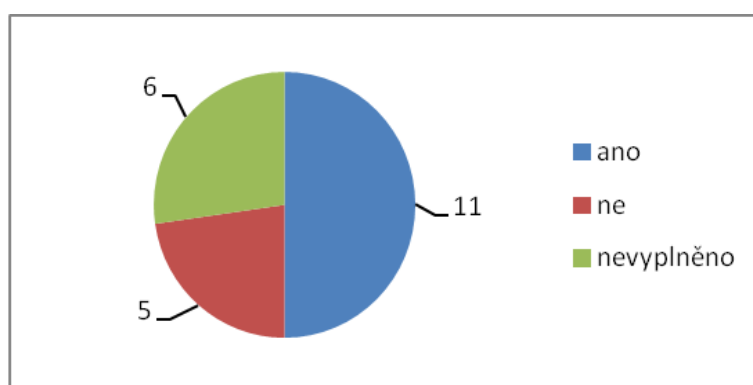
Praxe

a) ano

b) ne

c) nevyplněno

Graf 8

Z odpovědí vyplývá, že praxe není důvodem nezaměstnanosti neslyšících, jelikož ji většinou mají.

9. otázka

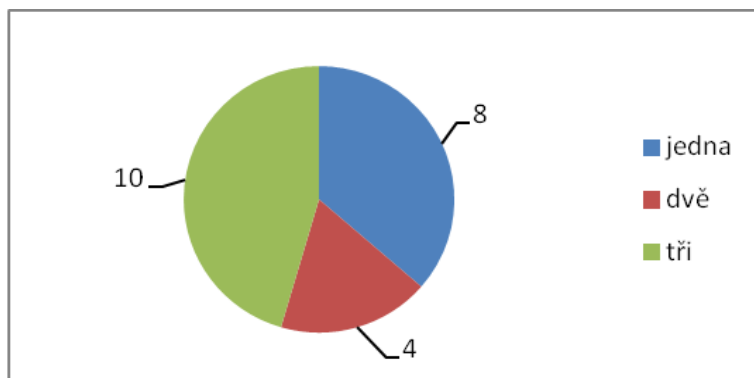
Směnnost práce:

a) jedna

b) dvě

c) tři

Graf 9

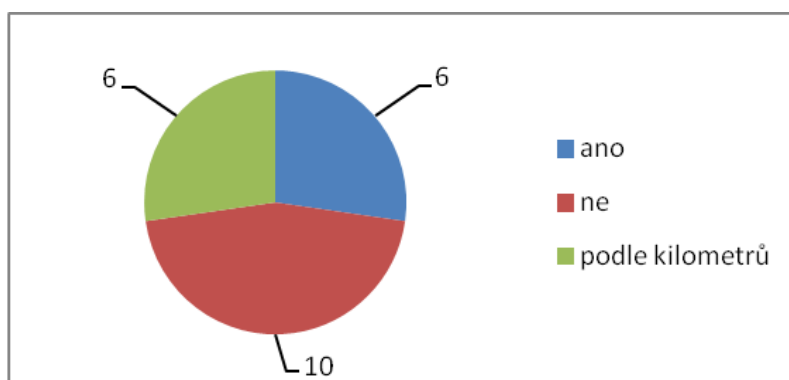
Téměř polovina respondentů odpověděla, že by jim vyhovovala jedna směna, ale druhá polovina by byla ochotna pracovat klidně tři směny. Dvě směny odpověděli pouze 4 respondenti.

10. otázka

Jste ochoten za prací dojíždět:

- a) Ano
- b) Ne
- c) Podle kolik kilometrů

Graf 10

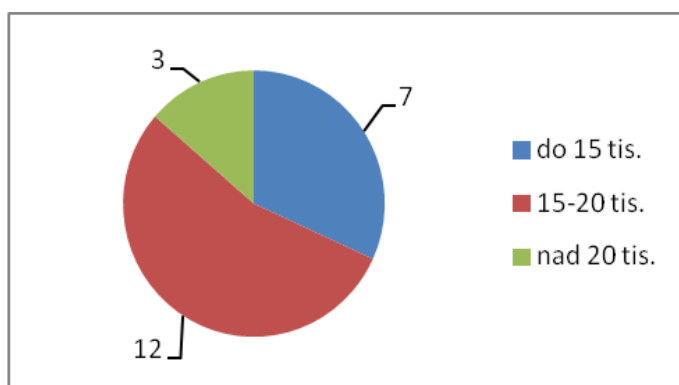
Dojíždět za prací by nevadilo většině respondentů, ale jejich rozhodnutí záleží na vzdálenosti do zaměstnání. Větší vzdálenost mohou komplikovat dopravní spoje a většina neslyšících není držiteli řidičského oprávnění.

11. otázka

Kolik chcete výplata:

- a) do 15 000
- b) 15 000 – 20 000
- c) nad 20 000

Graf 11

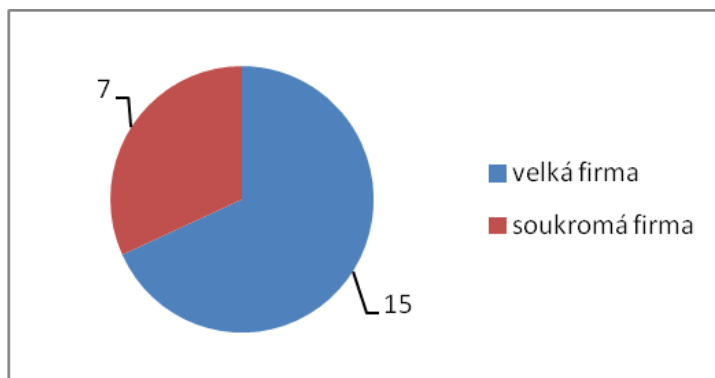
Respondenti mají různé požadavky na jejich mzdu. Většina neslyšících by si představovala platy kolem 15 tisíc, tudíž mají nároky nižší než je průměrná mzda v ČR.

12. otázka

Chcete pracovat:

- a) velká firma
- b) soukromá firma

Graf 12

Většina respondentů by chtěla pracovat ve velké firmě. Z pohledu autorky se neslyšící domnívají, že ve velké firmě budou mít větší plat a jistější pracovní pozici.

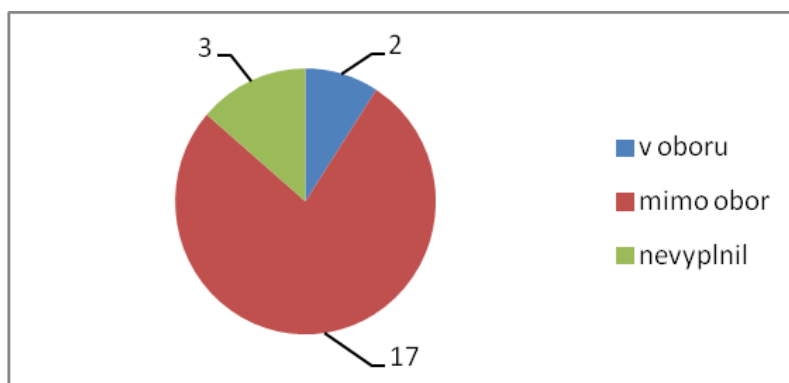
13. otázka

Kde pracujete:

a) V oboru

b) Mimo obor

Graf 13

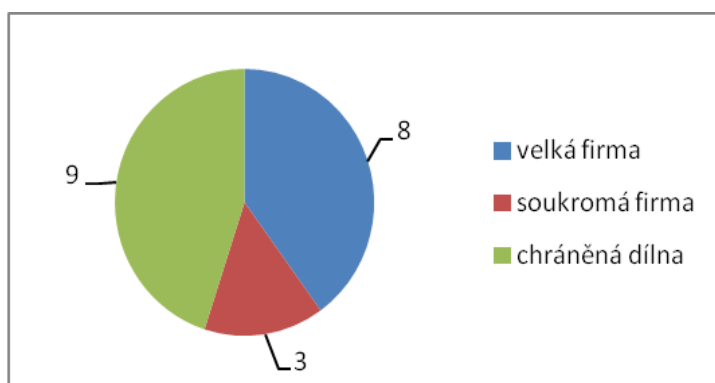
Většina respondentů pracuje v chráněné dílně a mimo obor. Neslyšící mají většinou zkušenost, že jsou zaměstnaní mimo obor.

14. otázka

Pracujete:

- a) velká firma
- b) soukromá firma (do 25 osob)
- c) chráněná dílna (např. Teřmošná)

Graf 14

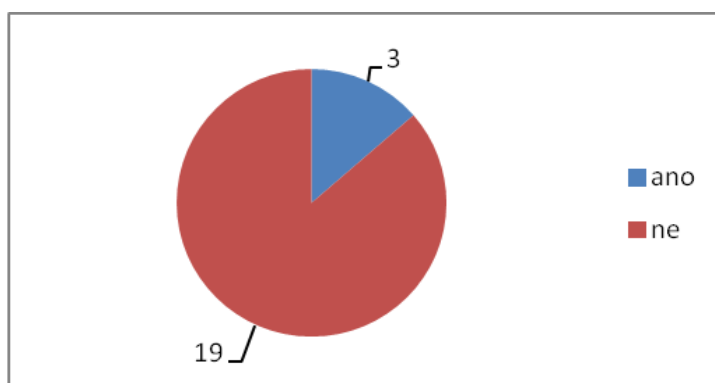

15. otázka

Myslíte, že neslyšící dělají práci, kterou se vyučili ve škole?

- a) ano
- b) ne

Graf 15

Je nasnadě vyvodit, že neslyšící chtějí pracovat mimo obor, jelikož nemají takový výběr škol jako intaktní společnost. Vyberou si tedy obor, který jim naše školství nabízí a který jim nejlépe vyhovuje. Vlivem praxe dospějí k názoru, že by si chtěli vyzkoušet i jiná zaměstnání. Autorka se však domnívá, že toto dilema se týká i intaktní společnosti.

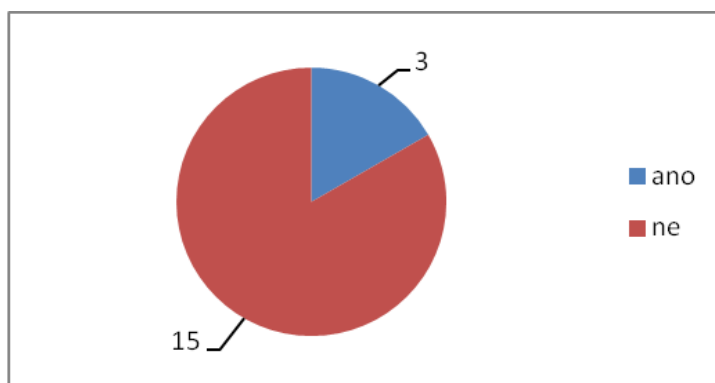
16. otázka

Myslíte, že firmy chtějí zaměstnávat neslyšící? Proč?

a) ano

b) ne

Graf 16

Někteří respondenti psali k této otázce i důvody, proč si myslí, že firmy nechtějí neslyšící zaměstnávat. Ukázalo se, že největší bariérou mezi zaměstnavatelem a neslyšícím zaměstnancem je komunikace a to je podle odpovědí hlavní důvod, proč osoby s tímto typem zdravotním postižením těžko shánějí zaměstnání. Dva neslyšící z celkového počtu respondentů nemají zaměstnání.

17. otázka

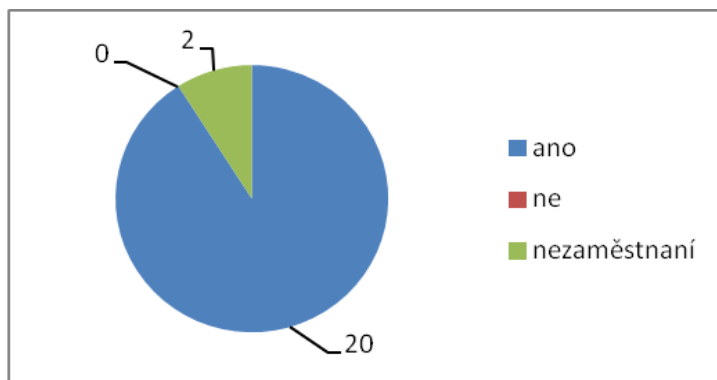
Bylo těžké najít práci?

a) ano

b) ne

c) nezaměstnaní

Graf 17

Pro neslyšící je těžší najít zaměstnání. Pro současný trh práce platí, že čím vyšší vzdělání, tím je větší šance sehnat zaměstnání. Jak vyplývá z otázky č. 4, neslyšící jsou ve většině případech pouze vyučeni a to se negativně odráží na jejich pracovním uplatnění. Z odpovědí na předchozí výzkumnou otázku je jasné, že komunikační bariéra ještě více ztěžuje eslyšícím najít zaměstnání.

18. otázka

Co myslíte největší problém zaměstnávání neslyšících?

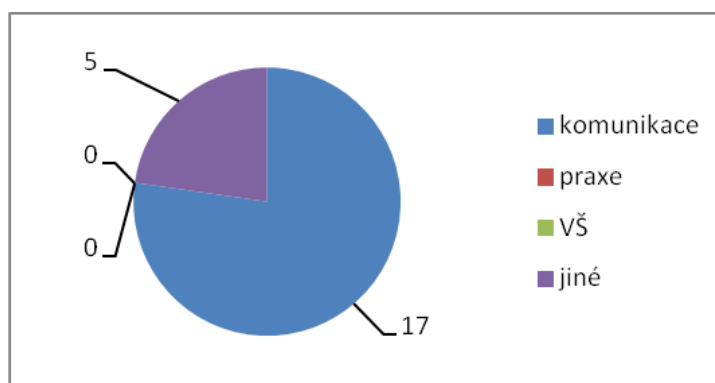
a) komunikace

b) praxe

c) Vysoká škola

d) jiné

Graf 18

Jak již bylo zmíněno v 16. otázce, neslyšící vnímají jako největší problém při hledání zaměstnání rozdílný způsob komunikace oproti slyšícímu okolí.

Závěr

Z výzkumného šetření vyplývá, že neslyšící hledají zaměstnání velmi těžko vzhledem ke komunikační bariéře a obavám zaměstnavatelů. Neslyšící mají omezený výběr povolání vzhledem k oborům, které mohou studovat. Úřady práce se angažují, avšak nakolik, to je otázka pro jiné výzkumné šetření. Autorka této bakalářské práce se pokusila analyzovat situaci zaměstnanosti neslyšících na trhu práce v Plzni. Ukazuje se, že neslyšící z velké části zaměstnání seženou, ale většinou mimo obor a po dlouhé době. Práce mimo obor však neslyšícím nevadí a naopak takovou změnu vnímají pozitivně. Jistě většina lidí, ať už zdravotně postižených či nikoliv, se někdy dostane do situace, kdy nemají práci. Je nasnadě vyvodit, že nakonec neslyšící práci seženou. Je třeba zdůraznit, že neslyšící zvládají nezaměstnanost hůře než intaktní společnost. Je to z toho důvodu, že neslyšící se těžko dorozumívají s okolím a v jejich světě ticha nalézají větší nejistotu než slyšící okolí.

Neslyšící potřebují pracovat a jsou pro to ochotni udělat mnohé. Dojíždění za zaměstnáním neslyšícím nedělá problém, ale záleží na vzdálenosti. Velká vzdálenost zaměstnání od domova je většinou problém. Samozřejmě schopnosti pro pracovní činnost jsou u každého neslyšícího individuální, jelikož každý jsme jedinečná bytost. Mluvíme však o většinovém názoru neslyšících v Plzni. Pohlaví nemá u neslyšících na hledání zaměstnání vliv. Ženy hledají práci stejně těžko jako muži a naopak.

Na závěr by autorka ráda podotkla, že bylo překvapením zjistit, kolik různých oborů neslyšící vystudovali. Jde ovšem většinou o Střední odborná učiliště.

Resumé

V této bakalářské práci se autorka snaží analyzovat situaci neslyšících na trhu práce v Plzni. Snahou je poukázat na vzdělávání neslyšící a na to, jak se následně ve svých oborech uplatňují.

Teoretická část je členěna do šesti kapitol. První kapitola popisuje výzkumný problém a cíle, kterých chce autorka v práci dosáhnout. V druhé kapitole se zabývá surdopedií a snahou je popsat to nejdůležitější, co autorka považuje z této speciálně-pedagogické disciplíny za nejpodstatnější. Další kapitoly této práce seznamují čtenáře s tím, jak se neslyšící dorozumívají mezi sebou a se slyšícím okolím, jaký je jejich kulturní život, možnosti vzdělávání a v neposlední řadě se zaměstnáváním neslyšících.

Praktická část formuluje výzkumný problém, cíle a stanovuje hypotézy. V této poslední kapitole je vymezena výzkumná metoda, role výzkumníka, výzkumný soubor a hodnocení výzkumného šetření. Poslední kapitolou je závěr, která je shrnuje výsledky výzkumného šetření.

Summary

In this thesis, the author tries to analyze the situation of deaf people on the labor market in Pilsen. The aim of thesis, is to point on education of deaf and how there are subsequently applied in their branches.

The theoretical part is divided into six chapters. The first chapter describes the research problem and research aims which the author wants to achieve. The second chapter deals with surdopaedia and aim of chapter is to describe the most important thing from this special-pedagogical discipline. Next chapters acquaint readers with how the deaf people communicate each other and with the hearing surroundings, what is their cultural life, educational opportunities, and last but not least, the employment of deaf people.

In the practical part is formulated the research problem, objectives and sets hypothesis. In this final chapter is defined the research method, the role of the researcher, the research group and evaluation of the research. The last chapter is the conclusion which summarizes the results of the research.

Seznam grafů

GRAF 1	44
GRAF 2	44
GRAF 3	45
GRAF 4	45
GRAF 5	46
GRAF 6	47
GRAF 7	47
GRAF 8	48
GRAF 9	49
GRAF 10	49
GRAF 11	50
GRAF 12	51
GRAF 13	51
GRAF 14	52
GRAF 15	52
GRAF 16	53
GRAF 17	54
GRAF 18	55

Použité zdroje

1. APPN, 2014. Neslyším, přesto pracuji [online]. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.appn.cz/neslysim-presto-pracuji>
2. APPN, 2014. O nás [online]. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.appn.cz/o-nas>
3. APPN, 2014. Pracovní místa [online]. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.appn.cz/pracovni-mista>
4. CVACHOVÁ, Martina, 2010. Surdopedie. Přednáška. Most: SPgŠ, 5.11.2010.
5. Český svaz Neslyšících sportovců, 2014. Csns-sport [online]. [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.csns-sport.cz/>
6. ČT24, 2010. Plzeň má evropský unikát: kavárnu s neslyšící obsluhou. ČT24 [online]. [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/85403-plzen-ma-evropsky-unikat-kavarnu-s-neslysici-obsluhou/>
7. DĚRGEL, Martin, 2011. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením. *Daňari online: portál daňových poradců* [online]. [cit. 2014-02-04]. Dostupné z: <http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d32795v41945-zamestnavani-osob-se-zdravotnim-postizenim/>
8. DRÁBEK, Jaromír, 2011. Vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. MPSV [online]. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11911/vyhlaska_388.pdf
9. Grant Advisor, 2014. Jaká je úroveň vzdělání neslyšících v ČR [online]. [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.grantadvisor.cz/signall2-uroven.html>

10. Grant Advisor, 2014. Uplatnění neslyšících na trhu práce [online]. [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.grantadvisor.cz/signall2-prace.html>
11. HAVELKA, Jan, 2013. Zprávy pro neslyšící: Aktuality ve znakovém jazyce. *Zprávy pro neslyšící* [online]. [cit. 2013-10-01]. Dostupné z: <http://www.zpravy-pro-neslyšici.cz/appn/>
12. HRUBÝ, Jaroslav, 1997. Průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 235 s., ISBN 80-7216-006-0.
13. HUDÁKOVÁ, Andrea, 2005. Ve světě sluchového postižení. Praha 13: Středisko rané péče Tamtam, ISBN 80-210-3718-0.
14. KRAHULCOVÁ, Beáta, 2003. Komunikace sluchově postižených. Praha: Karolinum, 304 s., ISBN 80-246-0329-2.
15. LESENSKÁ, Vladimíra, 2013. Pracovní agentury - jak dál?. *Česká strana sociálně demokratická* [online]. [cit. 2014-02-04]. Dostupné z: <http://www.cssd.cz/aktualne/blogy/pracovni-agentury-jak-dal/>
16. Lorm, 2013. Adresář služeb pro hluchoslepé, pro sluchově a zrakově postižené [online]. [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.lorm.cz/cs/hluchoslepi/adresar-sluzeb.php#kategorie-4-2>
17. Magistrát města Plzně, 2014. Plzeňská unie neslyšících (PUN). Socialnisluzby.plzen.eu [online]. [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://socialnisluzby.plzen.eu/oblasti-sluzeb/zdravotne-postizeni/poskytovatele-3/plzenska-unie-neslyšicich-pun.aspx>
18. Magistrát města Plzně, 2014. Spolek neslyšících Plzeň (SNN). Socialnisluzby.plzen.eu [online]. [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://socialnisluzby.plzen.eu/oblasti-sluzeb/zdravotne-postizeni/poskytovatele-3/spolek-neslyšicich-plzen-snn.aspx>

19. MPSV, 2012. Příspěvek na zvláštní pomůcku [online]. [cit. 2014-03-27].
Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/dzp/pomucka>
20. NOVOSAD, Libor, 2011. Tělesné postižení jako fenomén i životní realita: diskurzivní pohledy na tělo, pohyb, člověka a tělesné postižení. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-873-9.
21. O2, 2010. Speciální služba pro neslyšící [online]. [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: https://www.o2.cz/osobni/volani-z-domova/170802-specialni_sluzba_pro_neslysici.html
22. POTMĚŠIL, Miloň, 2003. Čtení k surdopedii. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 217 s., ISBN 80-244-0766-3.
23. POTMĚŠIL, Miloň, 2007. Sluchové postižení a sebereflexe. Praha: Karolinum, 194 s., ISBN 978-80-246-1300-0.
24. SNN v ČR, Spolek neslyšících Plzeň, 2011. *Spolek neslyšících Plzeň* [online]. [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://www.snplzen.cz/>
25. Sportovní klub neslyšících Plzeň, 2007. *Sportovní klub neslyšících Plzeň* [online]. [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://www.sknplzen.cz/component.php?cocode=section&seid=16>
26. STRNADOVÁ, Věra, 1998. Hádej, co říkám aneb Odezírání je nejisté umění. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 158 s., ISBN 0323-0732.
27. Školy pro neslyšící, 2004. Ruce [online]. [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: <http://ruce.cz/links.php?cat=10>
28. TKADLČÍKOVÁ, Soňa, 2009. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Brno: Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovi univerzity, 58 s. Vedoucí práce JUDr. Jana Komendová, Ph. D.

29. TOPOLÁNEK, Mirek, 2011. Slu/cz/poradenska-centra/docs/zakon-o-znakove-reci.Slu.cz [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. In: 384. 2008. Dostupné z: <http://www.slu.cz/slu/cz/poradenska-centra/docs/zakon-o-znakove-reci>
30. Transkript, 2012. O přepisu [online]. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.transkript.cz/index.php/o-prepisu/mista-s-prepisem>
31. WINTER, Jaroslav, 2009. Přepis mluvené řeči odstraňuje znevýhodnění neslyšících osob. Sociální revue [online]. [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/prepis-mluvene-reci-odstranuje-znevychodneni-neslysicich-osob>
32. Základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené, 2014. *Sluchpost-plzen* [online]. [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.sluchpost-plzen.cz/>
33. Zákon o zaměstnanosti, 2004. In: 435. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/zoz_1.1.2014.pdf

Přílohy

DOTAZNÍK

Jsem studentka 3. ročníku bakalářského studia oboru Sociální péče na ZČU v Plzni. Chci Vás požádat o spolupráci při psaní bakalářské práce na téma: Uplatnění Neslyšících na trhu práce v Plzni. Veškeré údaje získané z tohoto dotazníku jsou anonymní a budou použity pouze pro bakalářskou práci.

1. Věk: do 25 26 – 35 36 – 45 46 – 55 56 a výše
2. Pohlaví: muž žena
3. Bydliště:
4. Co jste vyučen/a:
5. Co jste ochoten dělat (co chcete práce)
 - a. Práce v oboru (co bylo studovat učňák)
 - b. Práce mimo obor (hlavně podle plat)
 - c. Je mně to jedno
6. Jste v evidenci ÚP:
 - a. ano (pokračovat otázka č. 7)
 - b. ne (pokračovat otázka č. 9)
7. Co vám nabídlo ÚP za práci:
 - a. V oboru (co bylo studovat škola)
 - b. Mimo obor
8. Máte praxe:
 - a. Ano
 - b. Ne

9. Směnnost práce:
- 1 směna
 - 2 směny
 - 3 směny
 - 4 směny
10. Jste ochoten za práci dojíždět:
- Ano
 - Ne
 - Podle kolik kilometrů
11. Kolik chcete výplata:
- Do 15 tisíc
 - Od 15 – 20 tisíc
 - 20 tisíc a víc
12. Chcete pracovat:
- ve velké firmě (např. Yazaki, Brush)
 - soukromá firma
13. Kde pracujete:
- V oboru (co bylo studovat škola)
 - Mimo obor
14. Pracujete:
- Ve velké firmě
 - Soukromá firma (do 25 osob)
 - Chráněná dílna (např. Třemošná)
15. Myslíte si, že neslyšící dělají práci, kterou se vyučili ve škole:
- Ano
 - Ne
16. Myslíte si, že firmy chtějí zaměstnávat neslyšící?
- Ano (proč?)
 - Ne (proč?)
17. Bylo těžké najít práci?
- Ano
 - Ne

18. Co myslíte největší problém zaměstnávání neslyšících?

- a. Komunikace
- b. Nemá praxe
- c. Nemá vysoká škola
- d. jiné

Děkuji za vyplnění Soňa Vasilevová